پښتو لیک دود
او رځنۍ مرکه

۲۸م ، ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلۍ د
سیمینار متفقه فیصلې)

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د ورکشاپ ګډون والو ته د ډائریکټر پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون له اړخه هرکلے او د اکېډیمۍ د اغراض و مقاصدو په حقله لنډه وینا)

پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب **وائس چانسلر** پېښور پوهنتون ، خېبر پښتونخوا

پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیا صاحب **ډین** فېکلټي اف اسلامک اینډ اورینټل سټډیز

محترمه پروفېسر ډاکټر سلمیٰ شاهین
د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائریکټر

د خېبر پښتونخوا او د فاټا څخه راغلیو عالمانو، پوهانو، ادیبانو او شاعرانو او د ملاکنډ پوهنتون، د باچاخان پوهنتون، د ولي خان پوهنتون، د اسلامیه کالج پوهنتون، د خېبر پښتونخوا د کالجونو څخه نمائنده استاذانو او شاګردانو،

او د مېلمه په توګه په ځانګړي ډول ډاکټر یوسف جذاب صاحب ته ، چې یو څو ورځې د مخه له جرمني څخه رافارغ شوے او په لېنګوستېک کښې ئې د پي ایچ ډي ډګري اخیستې ده۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو اکېډېمۍ په نمائندګي زۀ درته هرکلے وایم او مننه موکوم چې تاسو له خپلو مصروفیاتو څخه وخت اووایست او داکېډېمۍ په بلنه مو دې ګټوره مباحثه ته په خپل راتګ ښکلا اوبخښله . ستاسو په راتګ سره دا خبره په ثبوت رسي چې تاسو د تل په څېر دا اداره د خپلو لوړو هیلو او سترو ارمانونومسکن و مرکز ګڼلے دے . د پښتو ژبې او ادب هر شاعر و ادیب ددې ادارې په وده او پرمختیا بې شانه خوښي محسوس کړې ده ، په هر زیان ئې دلګیر او ځوګیر پاتې شوي . ادارې دپاره هم دا د ویاړ خبره ده چې خپل تر شا ستاسو غوندې دقدر وړ مشرانو ، عالمانو او پوهانو د شفقت نظر ورته حاصل دے . دا ستاسو د مینه ناک نظر او د خلوص و شفقت اثر دے چې ددې ادارې ائنده او د روښانه سباؤن ورځ تر بله په ځلا دے .

د تېر کله په شان دغه دوه ورځنۍ مرکه هم په هغه هیله رابلل شوې ده . لکه څۀ ډول چې به پخوانیو مشرانو د هم هاغه مهال د پښتو ژبې او ادب له مشرانو څخه کېدله . باید دا خبره په ذهن کښې اوساتو چې ستاسو د مباحثې نتائج یواځې د اکېډېمۍ د دوه ورځنې ورکشاپ سر ته رسېدل نۀ دي بلکې دا ستاسو په زیار د پښتو ژبې و ادب د تاریخ یو اهم پړاو او ستر باب سرته رسېدل دي . ځکه مونږ تاسو ته ډاډ درکوو چې پښتو اکېډېمي ستاسو پرېکړو ته د نور کله په شان ډېر په درنه سترګه ګوري او هم دا د یو ملي وحدت په لور د یو ګټورګام په توګه یادګار موقع ګڼي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ورسره ستاسو دغه ناسته دلته په دې خپل ادبي کور کښې د ادبي مشرانو د ناستې په معنا اخلو.

چونکې د املا او لیک دود موضوع یوه ډېره حساسه او کړکېچنه موضوع ده ،هر څوک پرې نۀ پوهېږي ځکه مونږله ستاسو څخه هیله من یو چې تاسو به د خپل علمیت ، پوهې،استعداد ، د خپلو لوړو او سپېڅلیو جذباتو په اساس هر هغه څۀ چې د پښتو په لیک دود کښې لیکونکیو او لوستونکیو د پاره ګټور وي ، راته اسان او د حل لاړې بـه ئې په نخښه کړئ - په دې لړ کښې هر هغه څۀ چې ستاسو له پرېکړو راتېر شي ، به پښتون ملت ته دا پېغام هم ورکړي چې پښتانۀ د وحدت په فلسفه پوهېدلي او نور نۀ شي کېدلے چې څوک ئې د ځان خوښې،اطرافو،خپل خپلیو او یا د علاقائیت د برترۍ په اساس یو تر بله ځله تېرباسي -

مونږ دا نۀ وایو چې دا د پښتو اکېډیمۍ اولنۍ یا ځانګړې هڅه ده بلکې په دې لړ کښې د ۱۹۴۲ ء څخه تر کال ۱۹۹۰ ء د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ تر پرېکړو پورې هغه ټولې هڅې چې په انفرادي ،اجتماعي یا ادارتي سطح ترسره شوې دي ،د ستائنې وړ او راته د لاړې مشعلونه دي.خو چونکې د وخت او حالاتو د بدلون په تلـه کښې د نـن زمـانې د ټېکنـالوجي د اړتیـاوو د پـاره دا هـم ضـروري ده چـې ولـې دې مـونږ ددې خپلـو مشـرانو ، عالمـانو او ژبپوهانو د نویو تجربو څخه بې برخې پاتې شو -

ستاسو راغوښتلو او مشاورت څخه زمونږ غرض دا نۀ دے چې مونږ د تېرو پرېکړو په باب یو څۀ ابهام خوروو یا یو چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دا موقع ورکوو چې هغه دې د پښتو اکېډیمۍ له پلېټ فارم څخه خپل ناوللي عزائم د پښتو او یا د خپلو مخالفینو په خلاف استعمال کړي ، بلکې زمونږ واضح مؤقف دے چې د پښتو ژبې هر لیکوال د پښتو ژبې او ادب د روایاتو په څېر د پښتونوالۍ د روایتو څخه هغومره خبر دے څومره چې هغه د ادب د کلیمې په معنا او مفهوم پوهه دے ځکه مونږ دا نۀ محسوسوو چې ستاسو په شان لوے او د قدر وړ عالمانو ته په دې ضمن کښې د مباحثې دود دستور په معنا د ادابو یوه ایستلې کرښه په نخښه کړو ۔ البته په دې پوهېږو چې زمونږ او ستاسو له یو بل سره وړومبے تعلق د یوې ژبې دے . پس له دې د رنګ و نسل ، تاریخ و ثقافت او د یوې شریکې جغرافیې ۔ که چېرې مونږ او تاسې دغه د پښتنې اقدارو تعلق یو بل سره ټینګ نۀ ساتو ، نو هسې اولسونه او قومونه خو خورا نور هم ډېر دي ۔

دغه مرکه ،چې یواځې د خېبر پښتونخوا او فاټا په پوهانو او عالمانو مشتمله ده ،ځکه مو په دې ډول محدوده کړې ده چې اول دلته په دې صوبه کښې سره کښېنو او د لیک دود او املا په ځینو مسائلو یو بل قانع او قائل کړو ،بیا په دویم پړاو کښې د ټول پښتون ملت په سطح یوه لویه جرګه یا مرکه د رابللو هڅه اوکړو ۔ هلته به هغه پرېکړې چې تاسو وربانديې یوه مثبته فېصله ورکړې وي ، ټولو ته عام کړے شي ۔ هغه مسائل چې لازیات بحث ته اړتیا لري ، د هغو په اختیارولو به تر هغه ټینګار نۀ کوو څو چې په لویه مرکه کښې نۀ وي حل کړي شوي ۔ دې سره به یوه خوا افهام و تفهیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لاره پیدا شي ، بل راتلونکي وخت کښې به اختلافي اهداف راته واضح شي ځکه په دې موقع د کابل او یا د کوئټې او قندهارد اختلافي لیک دود خبره زیاته په تکرار سره نۀ کوو ځکه چې د دغو سیمو مشران ، پوهان او عالمان له مونږ سره په دې مجلس کښې نۀ دي شریک ـ په دې اساس هر څۀ چې دلته بحث کېږي د هغې دائره کار به د پښتونخوا د صوبې د ننه او ورسره تش په نامه قبائیلي علاقو کښې استعمال او اطلاق پورې محدود وي خو د دې دا معنا هم نۀ ده چې مونږ له کابل ،کوئټې یا قندهار څخه په لیک دود کښې ځانته بېله لار باسو ، نا داسې نۀ ده ـ زمونږ د دې مرکې اهم هدف هم دا دے چې اول په هغو نیمګړتیاوځان پوهه کړو چې رفع کول ئې انتهائي ضروري دي ـ پس له هغې به وړاندې تګ وي ـ د دې مرکې اهم مقصد دا هم دے چې د وحدت یعني د یو واحد ملت د یوې واحدې ژبې منل شوي لیک دود اختیارولو د پاره د اجتماعي شعور څخه کار اخیستل دي ،ځکه چې بې د اجتماعي سوچ و فکر دا ناشونې ده ـ

د پښتونخوا د سیمې جغرافیائي او اقتصادي اهمیت په اړه ډېر څۀ نۀ وایم ځکه چې تاسو ټول تر مونږ زیات وربانديې خبر یئ چې دغه منطقه نۀ یواځې په اوسنیو وختونو کښې بلکې له پېړیو راهیسې یو تاریخي حیثیت لري،ولې نن چې څۀ ډول حالات مخې ته دي د هغو په تل کښې یو څۀ داسې اشارې لیدلې شي، بویاچې راتلونکے سهار به د تېر کله په شان نۀ وي بلکې لاروښانه اودرخشانه به وي ـ خوحالات اوبدلون ادراکول دهر چا د فهم او پوهې کار نۀ دے بلکې دې د پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او پوهانو د نظر ضرورت وي. ځکه له تاسو څخه هیله کېږي چې د یو منلي او کره لیک دود په خاطر له خپلوشخصي، ګوندي، مسلکي او علاقائي ګوټ پېرونو رابهر شئ او د یو واحد لیک دود اختیارولو په لړکښې د خپل قوم د روښانه ائنده په خاطر تاریخي فیصلې صادرې کړئ.

په اخر کښې یو څو خبرې چې مونږ ئې نۀ یواځې د اکېډیمۍ په چارو کښې بلکې د اکېډیمۍ نه پرته د پښتو ژبې و ادب د فعالیتونو په حواله محسوسوو او یا مو محسوس کړي دي، درسره شریکوو. هغه دا چې دا هر څۀ چې تاسو ئې په دې اکېډیمۍ کښې وینئ، ګورئ، باید د دې محرک درته معلوم وي. چونکې نن تاسو لوے مشران، لیکوالان، عالمان او پوهان یو ځاے شوي یئ، ځکه درته مخامخ وایم او بې د څۀ ډار، غرض او لالچ وایم چې زمونږلوړ رتبه چارواکي دې د خپل قوم د تعلیم و صحت او د خپلې ژبې د روښانه سباؤن غمخوار شي. که دوي په زړۀ او قومي جذبه داسې اوکړي نو په هم هغه ورځ اوپوهېږئ چې پښتو ملت د پخوا په څېر یو ځل بیا د جهان د سیالو سیال او ژبه ئې هم هغه د وېدا، اوستا او سنسکریت په شان مثالي شي. په دې لړ کښې زۀ د محترم پروفیسرډاکټر محمد رسول جان صاحب انتهائي مننـدوي یم، چې د لامخکښې تلو د پاره ئې مونږ ته لارښودنه کړې ده، الله دې د دۀ قدر او عزت تر دې هم لازیات سوا کړي. امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو قدرمنو ، د توجو راکولو مو يو جهان مننه . ستاسو د ټولو برخه والو يو ځل بيا بې کچه مننه کوم چې په دې تاريخي مرکه کښې مو راسره برخه واخيسته او د پښتو اکېډيمۍ تاريخي حيثيت ، مقام او نښان مو لوړ اوساتلو . الله دې ستاسو قدر او درجات يو په څو چنده در زيات او بلند کړي . امين او مننه

پرفيسر ډاکټر نصرالله جان وزير
ډائريکټر ، پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون
۲۹ دسمبر ۲۰۱۶ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلنلیک

قدرمن/ قدرمني

.....

پښتو اکېډیمي، پېښور پوهنتون د خپل علمي او ادبي دودسره سم د پښتو ژبې و ادب د ودې او پرمختیاد هلو ځلو په بهیر کښې دا اراده لري چې د پښتو لیک دود د یو والي (وحدت) په لور بره تګ دپاره ژبپوهان او عالمان سره جرګه کړي - په دې خاطر پښتو اکېډیمي د پښتو ژبپوهانو او عالمانو یوه دوه ورځنۍ مرکه د رابللو تابیا کړې ده چې په دې مرکه کښې به د پښتو ژور فکره ژبپوهان، عالمان او څېړونکي د پښتو ژبې په الفبا، لیک دود او هم د املا په مسائلو بحثونه کوي - ددې ورکشاپ (مرکې) مشر مېلمه به د پېښور پوهنتون وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمدرسول جان صاحب وي.

ستاسو ګډون به زمونږ دپاره د ډاډ او ویاړ سبب وي.

نېټه: ..... ۲۸-۲۹ دسمبر۲۰۱٦ ءورځ:شورو او زیارت

وخت: ..... له ګهیځ (سحار)(۹.۳۰) نه تر وروستي وخته پورې

ځای: ..... د پښتو اکېدیمۍ لائبریري

رابطه: ..... پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر، ډائرېکټر پښتو اکېډیمي:

۰۳۳۳۹۷۲۹۷۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف و غایت

پښتو اکېډیمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود په لړ کښې خپلو دانشورانو او ژبپوهانو ته موقع ورکوي چې د لیک دود په حقله دې د نوې ژبپوهنې په رڼا کښې د لیک دود د ستونځو په حقله خپلې مشورې راشریکې کړي -

نن سبا چې د پښتو د لیک دود په لړ کښې یو څۀ ستونځې مخې ته راځي باید چې زمونږ ژبپوهان او د ژبې دانشوران په دغه یوه صلاح شي او مستحکم صورت ورکړي -

په دغه مرکه کښې به د خیبر پښتونخوا او د قبائیلي سیمې (فاټا) نه راغلي پوهان ګډون کوي ، دغه فیصلې به ټولو پښتنو ، دانشورانو ، پوهانو او ژبپوهانو ، پوهنتونونو ، کالجونو ، سکولونو ، پرنټ او الیکټرانک میډیا ته رسولې شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډون

په مرکه کښې برخه اخیستونکي به هغه پوهان ، نقادان ، عالمان او فاضلان وي چې په ژبپوهنه کښې مهارت لري ، د ژبې او ادب په مېدان کښې ښۀ پوهه لري او یا په رسم الخط او املا کښې ئې پوهه منلې شوې وي - ورسره به هغه محققین هم وي چې په ژبپوهنه یا نورو ادبي چارو کښې ئې نوم په ملي سطح منلے شوے او استعداد پیدا کړے وي - دې نه علاوه د پوهنتونونو هغه نمائنده استاذان چېرته چې پښتو ته د لامخکښې تلو لارې پیدا کیدو امکانات زیات وي هم برخه اخیستو ته رابللې شي -

ددې مرکې ټوله کاروائي به ریکارډ کولے شي او یوې مثبتې نتیجې ته د رسیدو وروستو به اولس ته د هغو د مشتهر کولو بندوبست کولے شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء سحر ۹ بجې

۱. د غونډې باقاعده پرانسته
۲. د ډائرېکټر پښتو اکېډېمي ، هر کلي نامه
۳. د وائس چانسلر خطاب

وړومبۍ ناسته : یوولس بجې = ۲۸ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. د ډائرېکټر پښتو اکېډېمي له خوا پرېزنټېشن

۲. مباحثه (د غړو نظر)

دوېمه ورځ

وړومبۍ ناسته : سحر نهه بجې = ۲۹ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. په مباحثه کښې پاتې نقطې څېړل : دولسو بجو پورې
۲. متفقه فېصلې مخې ته راوړل : یوې بجې پورې

دوېمه ناسته : ۲ بجې ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

قرار دادونه

اختتامي دعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفبا په ترتیب د راغلیو مېلمنو او کوربنو نومونه

نمبر	نوم	رابطه نمبر	دستخط	ممبر اعزازي
١ .	پروفېسر ډاکتر نصرالله جان وزیر	03339728715		کنوېنر
٢ .	اسماعیل کوهر	03459624256		ممبر
٣ .	امجد ناصر	03335599959		//
٤ .	پروفېسر داور خان داؤد	03338232648		//
٥ .	پروفېسر ډاکتر روح الله	03018913961		اعزازي
٦ .	پروفېسر ډاکتر سلمی شاهین	03339124378		ممبر
٧ .	پروفېسر فضل نصیر اسیر	03339117626		//
٨ .	پروفېسر قاسم محمود	03339095309		//
٩ .	پروفېسر هدایت الله	03339199349		//
١٠ .	ډاکتر اباسین یوسفزے	03005957899		//
١١ .	ډاکتر احمد علي عاجز	03015963864		اعزازي
١٢ .	ډاکتر اسرار	0937863991		ممبر
١٣ .	ډاکتر اسلم تاثیر	03000927234		//
١٤ .	ډاکتر بشرۍ خاتون	03329409634		اعزازي
١٥ .	ډاکتر پرویز مهجور	03349169582		ممبر
١٦ .	ډاکتر جاوید خلیل	03005938122		//
١٧ .	ډاکتر جاوید اقبال	03323095327		اعزازي
١٨ .	ډاکتر حنیف خلیل	03315462178		ممبر
١٩ .	ډاکتر خالد خان ختک	03329779537		//
٢٠ .	ډاکتر محمد زبیر حسرت	03459309207		//
٢١ .	ډاکتر سلیم جاوید			//

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ .	ډاکټر سهیل انشا	03339125641		//
۲۳ .	ډاکټر سهیل خان	03339133832		//
۲٤ .	ډاکټر شکیل احمد	03429120800		اعزازي
۲٥ .	ډاکټرشېرزمان سیماب	03438982289		//
۲٦ .	ډاکټر ظفرالله بخشالي	03028333625		ممبر
۲۷ .	ډاکټر علي خېل دریاب	03349321761		ممبر
۲۸ .	ډاکټر فخرالاسلام	03329080645		اعزازي
۲۹ .	ډاکټر فرخنده لیاقت	03331919306		//
۳۰ .	ډاکټر محب وزیر	03332198450		ممبر
۳۱ .	ډاکټرمحمداقبال نسیم ختک	0915850749		//
۳۲ .	ډاکټر معراج الاسلام			اعزازي
۳۳ .	ډاکټر مظهر	03455148417		//
۳٤ .	ډاکټر نگینه خانم	03469222113		//
۳٥ .	ډاکټر نور محمد دانش	03459857458		//
۳٦ .	ډاکټرنیازمحمدعاجز	03339347814		ممبر
۳۷ .	ډاکټر همایون هما	03009840334		//
۳۸ .	ډاکټریارمحمدمغموم ختک	0915813457		//
۳۹ .	ډاکټریوسف خان جذاب	03459794170		//
٤۰ .	رحمت شاه سائل	03458196346		//
٤۱ .	سلیم بنگش	03329002802		//
٤۲ .	ډاکټر عمر عثمانمروت	03349087752		//
٤۳ .	م.ر.شفق	03085170749		//
٤٤ .	محترم همېش خلیل	03219338323		//
٤٥ .	مشتاق مجروح	03339302475		//
٤٦ .	نادر خان علیل	03459773475		//
٤۷ .	ارشاد خان (کمپوزر)	03105926636		
٤۸ .	محمدعارف جاوید خلیل	03169802080		معاون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبۍ ورځ

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء

پښتو اکېډیمي چې د کال ۱۹۵۵ء څخه را په دې خوا د پېښور یونیورسټۍ تر سیوري لاندې د پښتو ژبې، ادب، تاریخ، ثقافت، ژباړې، ګرائمر، پښتو ژبه (پښتو ډکشنري)، د ماشومانو ادب، د نړۍ د نورو ژبو سره ارتباط او یو لړ داسې نورو کارونو په حقله چې کوم څېړنیز کار پېل کړے وۀ، هغه د دغو ټاکل شویو اهدافو د لاس ته راوړلو په تکل تاند روان دے. پښتو اکېډیمۍ د تحقیق، تنقید، ژباړې او تخلیق په لړ کښې ډېر ګټور او مثبت خدمات مخې ته راوړي دي.

د پښتو اکېډیمۍ له ګټورو زیارونو څخه یو لړ هغه خدمات چې د پښتو ژبې او ادب له مینه والو سره ئې په شریکه کړي دي، هغو کښې د سیمینارونو، کانفرنسونو، د علمي او ادبي غونډو اهتمام او د کابل د علومو اکېډیمي او د سندهـ د سندهیالوجي سره په رابطه کښې اوسېدل او د ژبو او ادبیاتو په ډګر کښې د هغوي د فعالیتونو او څېړنو څخه ئې استفاده تر لاسه کړې ده. خو د پښتو اکېډیمۍ په لوړو خدماتو کښې چې څۀ په ځانګړې ډول یاد ېدلے شي، هغه د پښتو اکېډیمۍ پښتو لغات راغونډول، د پښتنو فولکلور راټولول او د یو منلي لیک دود دپاره نۀ یواځې په کوزه پښتونخوا کښې بلکې د کابل د عالمانو سره علمي جرګې کول شامل دي. که څۀ هم د پښتو اکېډیمۍ هر یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت په خپل ځاے یو ستر مقام لري مګر دغه درې برخې ئې بیا زرین او زر زري باب ګڼلے شي۔

د پښتوژبې د ودې او پرمختیا په چارو کښې یا په پښتو لیک دود کښې وحدت راوستلو او په دې لړ کښې د راپورته شویو او یا وخت په وخت راپورته کېدونکیو مسائلو حل ، د پښتو ژبې و ادب د پوهانو په صلاح او مشوره را وړاندې کړے شي ۔تر دا دمه د پښتو د لیک دود او د پښتو املائي مسائلو په حقله د پښتنو عالمانو او پوهانو څۀ اووۀ مرکې جوړې شوې دي چې د هغو څخه ځینې ناستې کابل کښې او ځینې په کوزه پښتونخوا کښې د پښتو اکېډیمۍ په مېلمستیا او اهتمام شوې دي (د لازیاتو معلوماتو له پاره اوګورئ د ګل باچا الفت : (لیکوالي املا او انشا) ۔په دې لړ کښې چې هر څومره ناستې شوې دي ، په هغو کښې د پښتو ژبې د لیک دود او یا د املا د ځینو تېروتنو د له مېنځه وړلو او د سم دود د رواجولو په خاطر ډېرې ګټورې او مثبتې پرېکړې ثبت شوې دي۔ چې اوس هر دوه اړخ ته په لیک کښې په کار راوستے شي ۔د پښتو لیک دود په حقله وړومبۍ غونډه کال ۱۹۴۲ء کښې په کابل کښې او اووۀ مه غونډه ئې کال ۱۹۹۰ء کښې د پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون په اهتمام د پوهنتون د مني کېمپ یعني باړه ګلۍ کښې شوې ده ۔دې یاد غونډې ته د خېبر پښتونخوا ، د پاکستان د قبائیلي علاقو یعني فاټا ، د جنوبي پښتونخوا یعني د کوئټې څخه د پښتو ژبې او ادب مشران او د افغانستان څخه د قدر وړ مشران ، عالمان ، ادیبان او شاعران راغوښتلي شوي وو ۔دا یاده غونډه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لحاظ یوه ډېره تاریخي او مهمه غونډه وه ، چې په دې کښې تول ګډون وال ، پوهان او عالمان په یو معیاري لیک دود متفق شول ـ د دغه مشرانو او عالمانو پرېکړو یا فیصلو ته د پښتو ژبې او ادب په تاریخ کښې او په ځانګړي ډول د لیک دود د پرېکړو په لړکښې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ پرېکړې وئیلې شي ـ په رښتیا چې دا د پښتو ژبې و ادب سره د هغو مشرانو د مینې ، خواخوږۍ ، خواریو او هلو ځلو برکت وۀ چې په پښتو لیک دود کښې ئې وحدت راوستو او د پښتو ائنده ئې له انتشار څخه اوژغورلو ـ په دې لحاظ دا یوه تاریخي او مهمه فیصله بلله شي ـ په دې اساس د پښتو د وحدت په ډګر کښې دا ډېره مهمه او د ویاړ خبره ده چې نن سبا په پښتو کښې څومره هم کتابونه چاپ کېږي هغه ددې یادې جرګې د پرېکړو سره سم چاپېږي ـ یعنې اوس مهال د درس و تدریس تر کتابونو سره عام کتابونه ، مجلې او هم ورځپاڼې د دې لیک دود تحت لیکلې شي ـ خو هغه عوامل چې ددې غونډې یا مرکې د رابللو سبب شوي ، له هغو څخه د ځینو لیکوالو شخصي اود ځینو ادارو خپل سري تېروتنو په مقابل کښې اړتیا پیدا شوه ، چې هغو ته د دغه معیاري لیک دود پرېکړې وراورسولې شي ، یا ورته واضح کړې شي ، په دې خاطر دا غونډه رابلل شوې ده ـ دویمه مهمه خبره دا وه چې د وخت په تېرېدو ځینې نوي مسائل هم پیدا شوي وو ، چې هغو ته د پښتو مشرانو او پوهانو خپل تر مېنځه صلاح کېدل اړین شوي وو ـ ځکه دلته دا وئیل به بې ځایه نۀ وي چې د پښتو د وحدت په حقله څومره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

باره ګلۍ د سیمینار پرېکړې ټولو پښتنو د پاره د ویاړ او ارزښت وړ اوګرځېدې ، په هم هغه دود دلته یو وار بیا دا هڅه کېږي چې د پښتو لیک دود د فیصله کړې شویو پرېکړو د بیا تامینولو تائید او نویو مسائلو ته د یو ممکن حل را ایستلو د پاره د مشرانو جرګې ته متوجه کړي۔

لکه د وړاندې اووئیل شول چې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ سیمینار په کال ۱۹۹۰ء کښې د پېښور پوهنتون تحت شوے وۀ، د هغه وخت نه را په دېخوا اوس هر یو کتاب په هم دې لیک دود کښې چاپ کېږي ۔پرته د دې اوس لیکوالان ، کاتبان ، کمپوزران او هم شاګردان ورسره تر ډېره حده بلد شوي دي ۔چې له کبله ئې اوس پښتو لیک په اسانه د کمپیوټر ژبه ګرځېدلې ده ۔تر دې چې پښتو اوس د ګوګل ټرانسلېټر د ژبو په قطار کښې هم ورګډه شوې ده ۔دا نۀ یواځې د پښتو د معیاري لیک دود د پراختیا یو ښۀ مَرغ دے بلکې په خپله د پښتو ژبې د روښانه سباؤن په لار کښې یو ښۀ ګام دے۔

کال ۲۰۱۶ء د دسمبر په اتویشتمه او نهه ویشتمه نېټه پښتو اکېډیمۍ یو ځل بیا د پښتو لیک دود او املا د ځینو مسائلو له مېنځه وړلو په لړ کښې د دوه ورځنې سیمینار تابیا اوکړه ، چې تر پنځوس پورې لیکوالو، ادیبانو، پوهانو ، ژبپوهانو ، د پوهنتونونو استادانو او یو لړ محصلینو ته په کښې د برخه اخیستو بلنه ورکړې شوه ۔ددې غونډې مقصد دا وۀ چې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ د املا په حقله یو ځل بیا د ژبپوهانو، شاعرانو او ادیبانو تائید واخیستۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي - بل يو څۀ ستونځې داسې محسوسېدې چې هغه د ځينو ليکوالو له خوا په شعوري يا په لاشعوري توګه تکرارول کېدې ځکه اکېډيمۍ دا اړينه اوګڼله چې د خپلو عالمانو ، ژبپوهانو او مشرانو يوه داسې مرکه جوړه کړي چې په هغې کښې دې خپلو مشرانو او عالمانو ته دغه مسائل مخې ته کښېږدي او د هغوي څخه رايې او نظر پرې واخلي -

غونډه د پښتو اکېډيمۍ په کتابتون کښې راجوړه شوې وه - د خيبر پښتونخوا او د فاټا يعنې خيبر پښتونخوا ته جوختې قبائيلي علاقو څخه راغونډ شويو ليکوالانو او پوهانو ته د ناستې دپاره معقول انتظام شوے وۀ - ساؤنډ سسټم او ويډيو ريکارډنګ سره د فوټو ګرافۍ بندوبست هم شوے وۀ - ټولو قدرمنو مېلمنو ته ډېر په قدر او عزت او په پښتنه مينه د پښتو اکېډيمۍ اهلکارو او غړيو هر کلے او د مېلمه پالنې د اقدار وسره سم پېرزوئنه او ښۀ راغلے اووې -

اتويشتم دسمبر کال ۲۰۱۶ء سحر لس بجې څو منټه د پاسه دغونډې يا ورکشاپ رسمي پرېکړه تامين شوه - د وړومبۍ ناستې مشري د پېښور پوهنتون د شرقي علومو ډين محترم پوهاند ډاکټر معراج الاسلام ضياء صاحب تر مشرۍ لاندې پېل شوه ډاکټر نياز محمد عاجز د قرآن عظيم الشان د يو څو آيتونو د تلاوت کولو نه وروسته ، د پښتو اکېډيمي ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير ټولو مېلمنو ته هر کلے اووئيلو او د روان ورکشاپ حاضرينو ته ئې د پښتو اکېډيمۍ اغراض او مقاصد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې د بېلا بېلو څانګو په حواله لنډه شان پېژندګلي څه دا شان وړاندې کړه۔

پښتو اکېډيمي يوه علمي ، تحقيقي او اشاعتي اداره ده ، چې په کال ۱۹۵۵ء کښې جوړه شوې او د پېښور يونيورسټۍ يوه مهمه برخه ده۔

د اکېډيمۍ څانګې :

۱. تحقيق، تاليف و طباعت۔
۲. ژباړه
۳. لغت سازي
۴. فولکلور
۵. تاريخ و ثقافت

تدريسي امور:-

۱. ايم فل
۲. ايم فل ليډنګ تو پي ايچ ډي
۳. پي ايچ ډي

شاګردان :-

۱. پښتو اکېډيمي د ايم فل او پي ايچ ډي په ضمن کښې تر اوسه ۱۰ شاګردان فارغ کړي او تر ۷۶ پورې شاګردان رجسټرېدي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقاصد :-

ددې اداري له اهدافو څخه يو څو مهم اهداف په دې لاندې ډول د

۱. پښتو ژبه او په پښتون اولس کښې چې کوم ادبي ، علم
فني صلاحيتونه موجود دي هغه په کار راوستل-
۲. د پښتو ژبې يوه ارزښتناکه ډکشنري ترتيبول-
۳. د يوې داسې معياري کتابتون (لائبرېري) قيام ، چې په
کښې پښتو ژبه و ادب ، تاريخ و ثقافت ، تهذيب و تمد
نړۍ د نورو قومونو د ژبو او ادبياتو په حقله څېړنکارا
اسانتياوې موجودې وي-
۴. د مختلفو قلمي نسخو او د تحقيقي مواد و اشاعت بندو
کول - او داسې نور

کتابتون (لائبرېري) :-

۱. موجوده لائبرېري : يو مېن هال ، يو افس او دوه بغل ک
(سائيډ روم) چې د مخطوطاتو دپاره مخصوصې دي-
۲. په دې لائبرېرۍ کښې د شاګردانو او څېړنکارانو دپاره ت
څلور څلوېښت زره کتابونه موجود دي-
۳. دې نه علاوه څوارلس سوه څلور پنځوس قيمتي او نايابې
نسخې هم موجودې دي- چې ځينې چاپ او ځينې ناچاپ دې
۴. دې لائبرېرۍ نه روزانه تقريباً د دېرشو نه پنځوسو پورې م
او غېر ملکي طالبعلمان ، محققين ، شاعران او اديبان د
بېلو علمي او ادبي کتابونو نه استفاده کوي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لائبریرۍ ستونځې :-

۱. د ځاے د کمتیا د وجې شاګردانو او محققینو ته مشکلات

۲. د جدیدو سهولتونو فقدان.

۳. ملکي او غیر ملکي محققینو ته د تحقیق په دوران کښې د استوګنې مشکلات.

۴. مخطوطات ډېر په ناسمه طریقه سره دلته کښېښودل شوي دي. چې له کبله ئې د زیان او یا د خرابېدو خطر دے.

اشاعت :-

۱. پښتو اکېډیمي له شروع نه تر دا دمه تقریباً اووۀ سوه شپږ پنځوس (۷۵۶) کتابونه په مختلفو موضوعاتو چاپ کړي دي.

۲. پښتو ژبه (پښتو ډکشنري) چې په پنځلس جلدونو مشتمله ده. دیارلس جلدونه ئې چاپ او دوه ئې چاپ ته تیار پراتۀ دي. خو د دې په ځاے اداره اوس په دې کار بوخته ده چې دغه ټول پینځلس واړه جلدونه دې په هم یو جلد کښې په سافټ او هارډ شکل کښې خپور کړے شي. په دې کار روان دے، انشاءالله چې ډېر زر به دا پروژه عملي شي.

۳. پښتو اکېډیمي یوه "شپږ میاشتینۍ" پښتو / انګرېزي تحقیقي مجله خوروي. چې دهائرا ېجوکېشن کمیشن اسلام اباد له خوا باقاعده منظوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځې :-

۱. د مالي ستونځو له کبله د اداري اشاعتي امور د ځنډ ښکار دي
۲. په اداره کښې د ټېکنیکل سټاف د کمښت ، د کمپیوټري چارو د ماهر نیشتوالے او د فېکلټي د کمي د وجې ، په ډېرو امورو کښې مشکلات لرو۔
۳. تقریباً ۶۰۰ قلمي نسخې چاپ ته اړتیا لري ، تر لسو پورې مختلف ریسرچ پراجېکټونه اشاعت ته تیار دي۔
۴. لږ تر لږ د پرشو پورې نوي ، ري پرنټ ، ډکشنرۍ ، ریسرچ پراجېکټ او یو لړ د ژباړې کتابونه چاپ ته اماده دي۔

قلمي نسخې :-

۱. پښتو اکېډیمي څوارلس سوه درې پنځوس انتهائي نایابې او قیمتي قلمي نسخې لري۔
۲. په دې کښې ۳۶۲ نسخې ډیجټلائز شوې دي ۔او د ۱۰۷۷ نسخو ډیجټلائزېشن کول دي۔ په دې پراجېکټ به ډېر زر کار روان شي۔ منظوري ئې شوې ده۔
۳. د قلمي نسخو د خوندي کولو بندوبست۔ د ټولو قلمي نسخو د ډیجیټلائزېشن پروژه هم منظوره ده ۔ډېر زر به دغه ټولې نسخې ډیجیټلائز شي۔

د وړومبۍ ناستې پېل : د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر د وېنا نه وروسته ، د وړومبۍ ناستې مشر مېلمه محترم پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیاء صاحب ته د دې غونډې په اړه د وېنا کولو بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړې شوه ، دوي اووئیل چېدا ډېره د خوشحالۍ خبره ده چې پښتو اکېډیمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود او د املا د ځینو تېروتنو مخ نیوي په لړ کښې د پښتو ژبې عالمانو ، پوهانو ، ادیبانو ، شاعرانو او عام زده کونکیو ته داسې مواقع پیدا کوي ، دوي زیاته کړه چې داسې غونډې د ژبې په وده او پر مختیا کښې ډېر ستر کردار ادا کوي ۔ د لویو قومونو مطالعه چې اوکړے شي هلته د هرې قبیلې ځان له لهجه یا لهجوي دودونه وي ۔ په دې لړ کښې ډین صاحب د عالم اسلام ، یورپ او ځینو نورو ملکونو د ژبو او لهجو مثالونه هم ورکړل ۔ دوي زیاته کړه چې د دې هر څۀ باوجود دهغوي یوه معیاري لهجه او یو مشترک لیک دود وي ، چې د هغې په اساس د هغوي د ژبې مرکزیت او وحدت قائم وي ۔

د ډین صاحب د خبرو نه وروسته ، د بحث مباحثې تر مخه د پښتو اکېډیمي ډائرېکټر د خپرالبیان د دریم چاپ نسخه ډین صاحب ته ډالۍ کړه ۔ او له ډین صاحب نه ئې اوغوښتل چې د پښتو اکېډیمۍ د دفتري چارو په ضمن کښې ستر خدمات ترسره کونکي سپرنټنډنټ ښاغلي فضل ګل ثاني ته د ''وي سي'' صاحب د پاره نومول شوے شیلډ په خپلو لاسو ورکړي ۔ دې سره وړومبنۍ ناسته سر ته اورسېده او د چائیو مهال شولو ۔

د چائیو د دمې نه وروسته دوېمه ناسته شروع شوه ۔ په سر کښې د الف با په چارټ خبرې شروع شوې ۔

دملتې میډیا په ذریعه د الف با چارټ اوښودلے شو ۔ د چارټ ترتیب په دې ډول دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(د پښتو منلي شوي حروف غونډ ۴۴ دي)

ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ
چ	څ	ح	خ	د	ډ	ذ	ر
ړ	ز	ژ	ږ	س	ش	ښ	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک
ګ	ل	م	ن	ڼ	و	ه/هـ	ي
ې	ۍ	ئ	ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(په ترتیب د نومونو)

ا الف	ب بې	پ پې	ت تې	ټ ټې	ث ثې	ج جیم	ځ ځیم
چ چې	څ څې	ح حې	خ خې	د دال	ډ ډال	ذ ذال	ر رې
ړ ړې	ز زې	ژ ژې	ږ ږې	س سین	ش شین	ښ ښین	ص صاد
ض ضاد	ط طې	ظ ظې	ع عین	غ غین	ف فې	ق قاف	ک کاف
ګ ګاف	ل لام	م میم	ن نون	ڼ نوڼ	و واو	ه/هـ هې	ي معروفه یې
ې مخصوصه یې	ۍ تانیث یې	ئ امر یې	ے مجهوله ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چارټ ښودلو وروسته ، د دې د الفبا په ترتیب ډاکټر اباسین یوسفزي د بحث اغاز اوکړو ، دوي اووې چې د حروف تهجي په دې ترتیب کښې د ج ، ځ او چ په ځاے ترتیب داسې په کار دے چې ج ، ځ او څ او داسې بیا چ ، ح او خ ـ خو د دې په رد کښې محترم همېش خلیل صاحب اووئیل چې نا دا پخوانے ترتیب په خپل ځاے سم دے ـ ښاغلي پروفېسر ډاکټر یار محمد مغموم ختک صاحب هم د همېش خلیل صاحب خبره تائید کړه او وې وئیل چې څنګه دا چارټ ترتیب شوے هم دغسې ټیک دے ـ

د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائرېکټر محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین ډېر په وضاحت سره په دې خبرې اوکړې او په اخر کښې ئې ډېر په جامع انداز سره اووې چې دا فېصله شوې خبرې دي ـ څۀ چې یو ځل منل شوي او اتفاق ورباندې شوے ځکه د هغو بیا راسپړدل نۀ دي په کار ـ دې سره به دا شوې فېصلې بیا متنازعه شي ـ هغې اووې چې په پښتو کښې هسې هم خلقو ته مشکلات دي او نۀ دسرکار له خوا ورته دومره توجه شته ـ خو مونږ له په کار دي چې د چا انفرادي فېصلو پسې لاړ نۀ شو ـ هغې زیاته کړه چې په انټرنېټ او هم په ادبي دنیا کښې دا ترتیب موجود دے ـ

ډاکټر نصرالله جان وزیر د (څ)په حقله د ډاکټر اباسین د خبرې په ځواب کښې اووئیل چې د (څ)د توري غږ په اصل کښې ''څې'' دے چې د پښتونخوا په جنوبي علاقو کښې ئې تلفظ ډېر واضح دے او بېخي په سمه توګه ئې ادائیګي کېږي، لکه څۀ ، څوک، څنګه ، څۀ او ځینې نور ـ د حرف (څ)''څې'' په دې صوت ادائیګي کښې د دې علاقې خلق یعني د جنوبي علاقو خلق کوم مشکل نۀ لري ـ چونکې دا مسئله د پښتونخوا په شمالي سیمو کښې ده ، چېرته چې د ث ، س او څ غږونو په ادائیګي کښې دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلقو ته مشکلات دي ـ ځکه د ځینو اشاعتي ادارو له خوا یا د ځینو لیکوالو له خوا دا په خپلواکه توګه (ځیم) یاد شوے ـ خو په حقیقت کښې د دې جوړې او غږ (چ) سره ده ، نۀ چې د ج او ځ سره ـ

په چارټ کښې موجود د بېلا بېلو توریو په اړه د پوهانو او استاذانو سوالونه راپورته کېدل شروع شول ، په دې لړ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د "ئې" مسئله هم په کار ده چې یوه "ئې" وي ـ "ئې" یوه ده او داسې د "نون غنه" دپاره هم یو علامت په کار دے ـ

ورپسې ډاکټر پروېز مهجور خوښکي اووئیل چې "ح" یو مخرج دے د کومې نه را اوځي ـ

د دغو دواړو پوهانو په نکتو لا بحث ځاے نۀ وۀ نیولے چې ډاکټر جاوېد خلیل یو ځل بیا اووئیل چې دا وخت د "ځې/ځیم" فېصله کول په کار دي ـ دا ترتیب ټیک دے چې کوم تورے فېصله شي بیا مخکښې تلل په کار دي ـ هغۀ اووې چې د محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین خبره په ځاے ده ، خو که څۀ نوې علمي خبره مخې ته راځي ، نو منل ئې په کار دي ـ

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې مونږ په دې وړمبې ناسته کښې تر خپل حده مخکښې لاړو ـ که څۀ هم دا د پښتو اکېډیمۍ یو مثبت او ښۀ اقدام دے ـ خو د پښتنو د علمي مرکزونو تعین په کار دے او هغه څوک چې د لیک دود په اړه شخصي فېصلې کوي او خپله مطرح کړل شوې املا ته دوام ورکوي هغوي هم دلته راوستل په کار وو ـ بله دا چې کومې فېصلې اوشي د هغو اطلاق به څوک کوي ، او په هغو مرکزونو چې هلته ، له دغو فېصلو سره اختلاف ښودل کېږي ، او یا هغه محترم پوهان ،عالمان یا عام لیکوالان چې په شخصي توګه توپېري لیک دود کاروي یا خپل مخیزه املا ته دوام ورکوي ، په هغو به ئې څنګه منو ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر نصرالله جان وزیر د ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل د خبرې په ځواب کښې اووئیل ، چې : زمونږ وړومبۍ وظیفه دا ده چې په املا کښې ستونځې په نخښه کړو ، عالمان، پوهان ، مونږ او تاسو ټول دلته وربانديې بحث اوکړو ، رائې پرې واخلو ، پس له هغې یوه منلې پرېکړې ته اورسېږو ـ ډائرېکټر صاحب ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل صاحب ته په اشاره سره اووئیل چې که څۀ هم په هغوي ئې منل ګران کار دے خو کله چې ستاسو غوندې مشران دلته په دې غونډه کښې یوې نتیجې ته اورسېږي ، نو دا به بیا د هغو سره د دې غونډې په اساس په دوېمه لړۍ کښې یعني په انټرنېشنل کانفرنس کښې له هغو سره د لازیاتو شننو دپاره وړاندې کړو ـ

د پښتو ژبې نوموړي شاعر او ادیب م ـ ر شفق د هم دې بحث په تسلسل کښې ور زیاته کړه: کومې فېصلې چې شوې دي ، وخت په وخت د هغو یوه جائزه اخیستل په کار دي ـ البته دغه د الفبا کوم ترتیب چې له پخوا څخه دود دے ، هم په دغه ډول سم دے ـ په دې اړه کابل کښې هم اداره موجوده ده او دلته هم ، نو که کوم څۀ د لیک دود یا د پښتو په حواله کول وي په کار ده ، چې د دواړو ادارو په ګډه همکاري فېصلې صادرې شي ـ

ډاکټر زبېر حسرت د مشرانو توجه یوې بلې مسئلې خواته رااوګرځوله ـ هغۀ اووئیل چې "نون غنه" شاملول په کار دي ـ او د همزه واله "ۀ" هم په کار ده ـ بل په غونډه "ی" پسې "ے" هم په کار ده ـ اوس چې کومې دي دا د کابل فېصلې وې ـ د نورو ډېرو ئې ګانو ضرورت نۀ شته ـ

ښاغلي ډاکټر اسرار صاحب د ډاکټر زبېر حسرت د دې سوالونو په ځواب کښې په یو طنزیه انداز کښې اووئیل چې په "ء" خبره کول داسې ده لکه چې مونږ په دې وړومبۍ ناسته کښې اخري حرف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسېدو او چې "ء" اوشوه نو معنا دا چې نشست ختمېدو ته را اورسېدو ـ ډاکټر اسرار صاحب د غونډې برخه وال ځان ته متوجه کړل او وې وئيل: چې حقيقت دا دے چې د پښتو اکېډيمۍ له اړخه د باړه ګلۍ سيمينار يو ډېر ښۀ کوښښ وۀ او ډېرې ښې فيصلې په کښې شوې دي ـ اوس په هغو کښې ګوتې وهل نۀ دي په کار ـ هغۀ په تاکيد سره اووې چې: که نقص دے نو په مونږ کښې دے نۀ په املا کښې ـ

ډاکټر خالد خان ختک اووئيل چې زۀ په دې خبره ويارم چې د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ په سيمينار کښې موجود وم ـ هغۀ زياته کړه چې پښتو کښې د زبر، زېر او پېش واؤل دي ـ پښتو کښې دا شاملول په کار دي ـ

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې اباسين چې څنګه د پښتو الفبا د ترتيب په حقله نکته پورته کړه، نو اول په ترتيب بحث په کار دے ـ هغۀ اووې چې: د ژبې ابتداء د اواز نه کېږي خو مونږ د حرف نه ابتدا کوو ـ دلته دا حروف داوازونو نمائندګي کوي ـ نو دا حروف د اوازونو په اساس ترتيبول پکار دي ـ اول په شونډو بيا په غاښونو او بيا په حلق کښې اوازونه پيدا کېږي ـ

د ډاکټر يوسف خان جذاب بحث لاجاري وو ، چې ښاغلي ډاکټر اقبال نسيم ختک صاحب د (چ) او (څ) په حقله خپله رائې داسې وړاندې کړله: تر کومه چې د چ (چې) او څ (څې) خبره ده ـ زمونږ الفبائي ترتيب د ډېر مخکښې نه راروان دے ـ دا ترتيب بدلول ډېر ګران دي ، نۀ خوئې څۀ ضرورت شته او نۀ څۀ ګټه ـ داسې د (چ) او (څ) هغه پخوانے ترتيب په خپل ځاے سم دے ـ البته که د باړه ګلۍ په پرېکړو کښې نور څۀ ښۀ والے کېدلے شي نو په کار ده چې په هغو بحث اوشي ـ پرته د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ د ډاکټر خالد خان ختک صاحب د زېر ، زبر او پېش وړاندیز هم تائید کړو۔

ډاکټر اسماعیل گوهر د ډاکټر یوسف جذاب د مطرح کړل شوې مسئلې په خواب کښې اووئیل: یوسف خان جذاب چې د فونېټک کومه خبره کوي ، داسې په اردو کښې هم شوي دي۔ خو دې سره بیا نوري مسئلې پیدا شوې دي۔ غرض د صوتیاتو په بنیاد به ډېرې مسئلې راپورته شي ، زما په فکر املا ته د صوتیاتو په بنیاد د ترتیب ضرورت نهٔ شته ۔ هغهٔ مخکښې زیاته کړه چې د "نون غنه" ضرورت په واقعیت کښې محسوسېږي ، ځکه چې دا د لفظونو په مېنځ کښې هم راځي او په اخر کښې هم ۔ په کار ده چې په دې اړه څهٔ غور اوشي ۔ څو پورې چې د همزه (ء) تعلق دے ، نو په فعلي "ئ" کښې ئې ولې شاملوو ۔ دغه همزه په منین کښې هم وئیلے کېږي ، ځکه زما رایې دا ده چې همزه پکار ده چې وي۔

د ډاکټر اسمعیل گوهر ، د ځینو نکتو وضاحت په لړ کښې ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې : ما صرف د ساؤنډ (اواز) په بنیاد د ترتیب خبره اوکړه ، ما دا اوسني ترتیب د بدلولو خبره نهٔ ده کړې ۔ زهٔ ترتیب بدلول نهٔ غواړم بلکې ما صرف دا وئیل چې که تاسو ترتیب بدلول غواړئ نو بیا به د اوازونو (غږونو) په د نورو حرفونو حساب به د نورو حرفونو ترتیب هم بدلول وي ۔

پروفېسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې یو وخت به راځي چې دا ضرورت به پېښېږي چې دا ترتیب چې څنگه په انگرېزۍ کښې دے ۔ یعني د ABC په ځاے اوس Aa.Ba وائي نو امکان شته چې دغه دود به دلته هم یو وخت داسې شي ۔ بل د زورکي اواز په پښتو کښې نهٔ شته او شکل ئې هم نهٔ شته ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر عمر عثمان خان مروت اووئیل چې په کمپیوټر کښې چې کوم فونیم دي دا ټول موجود پراتۀ دي ۔ په کیبورډ کښې چې کوم ټکي دي اوس که په دې کښې مونږ کومې تبدیلۍ کوو نو بیا به "Uni Code" ته څنګه رسو۔

پروفیسر قاسم محمود اووئیل چې : د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ په فیصلو مکمل عمل پکار دے چې څوک ئې مخالفت کوي غندنه ئې کول په کار دي۔

ډاکټر جاوید اقبال ختک صاحب د ډاکټر حنیف خلیل صاحب هغه وړومبۍ مسئلې ته په اشاره سره اووئیل چې : هغه شخصیتونه یا مرکزونه چې په خپل مخیزه توګه لیک دود خوروي یا د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ د لیک دود پرېکړو څخه سر غړونه کوي ، که دغه شخصیتونه یا مرکزونه د وحدت خوا ته راوستل شي نو لویه ګټه به ئې وي۔

ډاکټر اسرار صاحب یوې ډېرې مهمې نکتې ته په اشاره اووئیل چې په حروف تهجي کښې همزه شاملول په کار دي دا د پښتو د لیک دود یو قسم ته مشکل کشا دے ۔ بل " نون غنه" هم ډېر ضروري دے ۔ او هم دغسې پرته "ے" په خپل ځاے ساتل ډېرضروري دي ۔ دوي زیاته کړه چې پرته (ے) د افغانستان په زړو کتابونو کښې شته ۔ او په خپله اروابناد حبیبي هم استعمال کړې ده ۔ هغۀ زیاته کړه چې عربي په یوه "ی" چلېږي ۔ اردو کښې هم دغسې ده ۔ غرض دا چې پرته "ے" پرېښودل نۀ دي په کار۔

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې د ترتیب خبره ډېره ضروري ده ۔ د "نون غنه" او "همزه" بحث وروستو خبره ده ، هغۀ اووې چې ډاکټر زبېرحسرت صاحب دا څنګه وائي چې غونډه "ی" دې په پرته "ے" اولیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت د ډاکټر یوسف جذاب د سوال په ځواب کښې اووې چې: د وړاندې قاعدې مطابق "ی" او "ے" لیکل پکار دي. مخصوصه فعلي او تانیثي یې ګانې دې په خپل ځاے وي اونون غنه هم پکار ده.

د دوي دواړو د بحث په مینځ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب زیاته کړه چې: ټولې یې ګانې پکار دي. ډاکټر یوسف جذاب صاحب اووې چې زۀ دا وایم چې د حرفونو ترتیب په خپل ځاے سم دے.

ډاکټر حنیف خلیل د ډاکټر یوسف جذاب د خبرو په تسلسل کښې اووئیل چې: که مونږ دا منو چې ترتیب هم دغسې سم دے او مونږ ئې تائیدوو، نو بیا خو سمه ده. خو چېرته چې تبدیلی ببخي اړینې دي. لکه "ی" ته لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي کول به زمونږ د پاره څنګه وي؟

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې هر یو حرف درې څلور شکلونه لري. د معروفې یې "ي" مینځنې شکل کښې "ي" په کار وه او د "یا" په سر کښې اخر ته فقط په "ی" اکتفا په کار ده.

ډاکټر یار محمد مغموم صاحب اووئیل چې: د حروف تهجي ترتیب په خپل ځاے سم دے خو د "نون غنه" او همزه شاملول هم په کار دي. هغۀ اووې: پیر روښان د موجوده املا باني دے باید د هغۀ وضع کړل شوے لیک دود مونږ په نظر کښې اوساتو.

پروفیسر قاسم محمود ډېر په تاکید سره یو ځل بیا هغه خبره تکرار کړه چې: د باړه ګلی دا شوې فیصلې منل پکار دي. که په لهجو پسې لاړو نو ټوله املا به خرابه شي او هر څۀ به ګډ وډ شي او د پښتنو وحدت به له مینځه لاړ شي.

د ټل له خوا په دې غونډه کښې برخه اخیستونکي سلیم بنګش اوونیل چې اعرابونه په عربی کښې هم په حروفو نۀ شته ځکه دا به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو یو اضافي بوج وي چونکې اعراب د غیر اهل زبان دپاره په نورو ژبو د پوهېدلو د پاره کارول کېږي ،نو په پښتو کښې هم دا نۀ دي په کار۔

ډاکټر پرویز مهجور صاحب اووئیل باید مونږ هغه مسائل رامخې ته کړو چې څوک ورسره مخ دي او بیا ورباندې دلته بحث اوکړو۔

ډاکټر احمد علي عاجز اووئیل چې : د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ فیصلې په هم هغه حالت کښې سمې دي څنګه چې شوې دي۔

پروفیسر ډاکټر سلمیٰ شاهین د ټولو برخه والو توجه دې اړخ ته را اوګرځوله چې د دې بحث نتیجه دا شوه چې د حروف تهجي ترتیب دې هم داسې وي لکه څنګه چې د مخکښې نه راغلے دے۔

ښاغلي م۔ر شفق د ډاکټر سلمیٰ شاهین خبره تائید کړه او وې وئیل چې د الف ب ترتیب (چارټ) صحیح دے ، خو مونږ ته په کار دي چې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ فیصلې په ځان اومنو او هم ئې په قانوني توګه د عملي کولو دپاره اقدامات اوکړو۔

په دې دوېمه ناسته کښې دا لاندینۍ پرېکړې په اتفاق سره مخې ته راغلې۔

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم دغسې په خپل ځاے ساتل پکار دي۔
۲. د لیک دود په حقله د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ پرېکړې په متفقه توګه منل او د هغو د عملي کولو دپاره لازیات نور ګامونه اخیستلو ته زمینه برابرول۔
۳. د 'ه' د پاسه اچېرته چې ضرورت وي ا 'ء' اهمزه اچول په کار دي۔
۴. "نون غنه" په بشپړ ډول د حروف تهجي برخه ګرځولو مسئله دې د مشرانو جرګې ته وړاندې شي د پراخ علمي بحث نه پس ددې د اختیارولو یا د نۀ اختیارولو پرېکړه دې بیا اوشي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء دویم نشست

د دوېمې ناستې مشر پروفېسر داور خان داؤد

د دوېمې ناستې د پېل کېدو په مهال ښاغلي داور خان داؤد اووې چې دغه د الف با ترتیب تائیدول ډېر ښه اوشو ، ځکه چې زمونږ په لغتونو او کتابونو کښې دغه ترتیب شامل دے او د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ په سیمینار کښې هم دغه فیصله شوے ترتیب دے ۔ نن په دې متفق کېدل او دا په یوه خولۀ منل ، ډېره د خېر و برکت خبره ده چې دغه د لوے بحث نه پس منظور شولو ۔ شکر دے چې ټول پرې متفق دي ۔

اوس د صوتیاتو په حواله بحث دے ځکه چې پښتو یوه صوتي ژبه ده او دا د پښتو اکېډیمي ډېر د قدر وړ قدم دے چې دا هلې ځلې کوي او یو ځل ئې بیا دا پوهان او عالمان سره راغونډ کړي دي ۔ چې د لیک دود د مسائلو په اړه یو ځل بیا سره کښېني ۔ زۀ ستاسو ډېر مننوي یم ، چې ما ته مو دمشرانو وظیفه راپه برخه کړه ۔ تاسو ټولو ته اجازت دے چې په دې اړه پاتې بحث او نکتو ته په ښکلي او مهذب ډول سره دوام ورکړئ ۔

سید محمود ظفر اووئیل چې په "چ" پسې "څ" ځې لیکل په چارټ کښې صحیح نۀ ده خو دې ته ځیم وئیلے شي ۔

د سید محمود ظفر د وېنا په ځواب کښې پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې کوم اوازونه دي هغسې دا هم صحیح ده او دا "ځې" په کار ده ۔

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د "ځې" او "ث" تر مېنځه فرق په کار دے ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خ (څې) برني بحث په حقله ډاکټر نصرالله جان وزیر یو ځل بیا دا خبره تکرار کړه چې د ''څې'' ځان لره خپل غږ دے او دا څیم نهٔ ادا کېږي ، اصل کښې څیم ورته په شمالي لهجو کښې د (خ) سم نهٔ ادائیګي له کبله نومول شوے او د دې غږ د چ (چې)سره سم(څې) دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز د خ (څې) د ترتیب په حقله اووئیل چې دا په هم هغه زاړهٔ ترتیب سم دے۔

نادر خان علیل اووئیل چې دا مونږ د لهجې نه نهٔ شو جدا کولے لکه کوچه او کوڅه۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا شکلونه مونږ ته منظور دي۔

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د ''ه'' او ''ھ'' دوه شکلونه د یوې ''ه'' دي۔ نو بیا د هر حرف شکلونه په کار دي چې په مبنځ او اخر کښې څنګه لیکلے شي۔

سید محمود ظفر اووئیل چې ددې سره وضاحت کېږي دواړه ټیک دي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز ددې وضاحت اوکړو او د ''ه'' او د ''ھ'' ئې تائید اوکړو۔

سلیم بنګش اووئیل چې دا یو وړومبے او بل د مبنځ شکل دے۔

پروفېسر داور خان داؤد اووئیل چې دا چارټ (د حروف تهجي ترتیب) پوره دے او نوره په کښې اضافه نهٔ ده په کار۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې چارټ منظور شوے دے اوس په تلفظ بحث پکار دے۔

ډاکټر نورالبصر امن اووئیل چې ط او ظ (طې او ظې) لیکلي شوي دي۔ نو په دې کښې واؤ یا پېش (طوې ، ظوې) شته که نه۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې نشته۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید محمود ظفر اووئیل چې دا د عربۍ دي نو هلته په کښې هم نه شته.

ډاکټر سهیل (د عبدالولي خان پوهنتون د پښتو څانګې مشر او نمائنده) اووئیل چې چارټ کښې دا نومونه دي که صوت دي. (په ډېرو اوازونو سره ملګرو اووئیل چې دا نومونه دي).

ډاکټر سهیل اووئیل چې بیا چېرته نومونه دي او چېرته اوازونه دي لکه د یېګانو سره.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا د پېژندګلو دپاره دي چې د یېګانو سره لیکلې شوي دي. لکه معروفه او مجهوله یا مخصوصه.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا نومونه په دوه طریقې دي کله د غږ دي او کله د حروفو د شکلونو دي.

ډاکټر اسرار اووئیل چې ما چېرته لوستلي دي چې مثالي املا هغه وي چې د کیڼ طرف نه لیکلے شي ولې چې د ښي طرف نه تاته خپل لیکل نۀ ښکاري او ښۀ املا هغه وي چې قلم ترې نۀ اوچتېږي. په دې اساس املا اسانول پکار دي. ځکه چې سنسکرت هم کله چې په ګرائمر پوهانوواوړېدۀ نو ګډ وډ شو. نو مونږ ته هغه د سنسکرت لوبه نۀ دي جوړول په کار، بس دغه چارټ هم دغسې ټیک دے.

ډائرېکټر پښتو اکېډیمۍ پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مونږ ته د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ په املا کښې کوم مشکل نۀ شته. خو لکه څنګه چې مونږ په شروع کښې سپیناوے اوکړو چې ځینې قدرمن لیکوالان او یا ځینې اداري په خپل مخیزه توګه د پښتو په املا او لیک دود کښې له ځانه اختراعات کوي. ځکه مونږ غواړو چې د دغسې تېروتنو مخ نیوے اوشي او یا د هغوي خبره واوریدل شي او مشران ئې شننه اوکړي. او هر کوم صورت چې ترې رااوځي مونږ به ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مینه والو ته مخې ته کښېږدو ـ مونږ په زور په چا هم د لیک دود پرېکړې نۀ ورتپو ـ البته د وحدت قائل یو او غواړو چې زمونږ قوم په یوه ژبه او په یوۀ لیک دود له یو بل سره د خپلو احساساتو اظهار په داسې ډول اوکړے شي ، چې هغوي که په شرق کښې دي ،که په غرب ، په جنوب کښې دي او یا که شمال ته ، په اسانه د یو بل په خبرو او تحریر اوپوهېږي ـ او له ژبني انتشار څخه اوژغورل شي ـ

ډاکټر سهیل اووئیل چې یوه څېړنه ده چې پښتو په ۹۱ فیصده ویونکیو او ۹ فیصده لیکونکیو ژوندۍ ده ـ بله څېړنه ده چې دوه پنځوس فیصده پښتانۀ غواړي چې زمونږ بچي دې په پښتو کښې تعلیم اوکړي او بیا چې د ولې پوښتنه اوشوه نو ۷۸ فیصده خلقو اووئیل چې پښتو ګرانه ده ـ او پښتو په پرائیویټ سېکټر کښې نشته ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې انګرېزي د پښتو نه هم ګرانه ده خو مسئله دا ده چې په پښتو کښې ډوډۍ نشته او په انګرېزي کښې پراخه ده ـ

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې زۀ نۀ یم متفق چې ژبې ګرانې دي ـ په دې وجه نۀ وئیلې شي او نۀ لوستلې کېږي ـ د دې عوامل نور دي او د اردو او انګرېزي ژبو دستونځو ذکر هم ضروري نۀ دے ـ بل زۀ دا ګڼم چې دا موجوده چارې د پښتو اوازونو دپاره نیمګړے دے ـ

دې نه پس د ورکشاپ د اېجنډې مطابق د پښتو اکېډېمۍ د باره ګلۍ د سیمینار ټولې پرېکړې وار په وار ورکشاپ کښې شریک برخه اخیستونکیو ته د ملتې مېډیا په ذریعه اوښودلې شوې ـ ډېر په غور او کره نظر سره د دې ټولو پرېکړو ناقدانه جائزه واخیستلې شوه ـ چېرته چې د اصلاح ضرورت محسوسېدۀ ، د هغو په حقله وړاندیزونه پېش شوچې تفصیل ئې په دې لاندې ډول دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی فیصله :

''هغه کلمې چې د عربی او فارسی نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده ـ هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي ـ لکه قمیص، قیصه ، ضعیف وغیره ـ''

لکه قرآن ، قمیص ، قیصه چې خلق ئې په ''ک'' لیکي ـ (ټولو په یو اواز ددې فیصلې تائید اوکړو ـ خو ډاکټر حنیف خلیل اووې چې که دا یو ځل بیا لویې جرګې ته وړاندې شي ، نو ښه به وي ـ

دویمه فیصله :ـ

'' هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربی مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نه لیکو ـ مثلاً تورخم به په 'ت' لیکو په 'ط' به ئې نه لیکو ـ''

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا لفظونه په شکل نه په صوتي لحاظ مونږ ته راغلي دي ـ یعني پښتنو لیک لوست کم کړے دے چې څه ئې هم د دې ژبو نه اخیستي دي د هغې نوعیت سماعي دے ځکه د تصرف امکان په کښې زیات دے ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مفغن شوي دي ـ

پروفیسر قاسم محمود بنوي اووئیل چې نه داسې نه ده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیم بنګش اووئیل چې دا شکلونه ئې مونږ بدل کړي دي ـ لکه 'تفحص' چې 'تپوس' شوے دے ـ

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل په شکل پسې صوت شاملول په کار دي ـ لکه معنی ، شکل او صوت لیکل په کار دي ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې تفحص په زړو نسخو کښې شته ـ

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا 'کیږي' دا د لهجو مسئله ده ـ دا بیلول په کار دي ـ لکه دلته کیږي او مونږ کیږي وایو ـ کیږي د کیدل نه وتے دے ـ څنګه چې زبیر حسرت اووئیل ـ

دریمه فیصله :ـ

''هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په 'ه' لیکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه 'د' به د تانیث مخصوص علامت نه شي ګڼلے ـ''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې 'زور' چې د لفظ په اول سر ، مینځ او اخر کښې راځي نو څه شناخت لري ـ مګر مونږ سره اخر کښې ئې ګرافیم بدل دے ولې مینځ کښې او سر کښې د دې فونیم ګرافیم بل شان دي ـ سر کښې الف ، مینځ کښې 'زور' او اخر کښې 'ه' لکه خر کښې په خ زور شته نو زور اولګوو ، دا د ګرافیم د اصولو خلاف ده چې په اخر کښې 'ه' اولګولے شي ځکه چې دې فونیم د پاره درې ګرافیم په کارول شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه فیصله :-

"' مد ' په پښتو کښې نشته۔"

پروفیسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې دا خو د خپلې فیصلې رد شوے دے چې د عربی نه راغلي لفظونه به هغه شان لیکلے شي نو مد (~) هم د عربی دے۔
ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مد (~) په عربي او فارسي لفظونو کښې شته لکه آئینه ، آسمان ، قرآن وغیره۔ خو د پښتو خپلو لفظونو کښې نۀ شته۔
ډاکټر اسرار اووئیل چې خوشحال بابا په یو ځاے کښې ' آس ' استعمال کړے دے۔
ډاکټر محب وزیر اووئیل چې زمونږ خوا ته د ' آ ' ټکے استعمالیږي۔
ډاکټر نصرالله وزیر د محب وزیر په ځواب کښې اووې چې دا لنډیز دے ، د هغه یا د هاغه۔
ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې وضاحت په فیصله کښې په کار دے۔
ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې د دې ټولو خبرو ذکر د باړه ګلی د پرېکړو په تفصیلي کتابچه کښې شته۔ خو دلته مونږ د وخت بچ کولو په خاطر په لنډه توګه راوړي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې تر اوسه د پښتو د لهجو څېړنه نۀ ده پوره شوې نو چا دا فیصله اوکړه چې په پښتو کښې مد نۀ شته ۔تر اوسه درې لهجو باندې کار شوے دے ځکه دا فیصله ټیک نۀ ده۔ چې پښتو کښې مد نۀ شته دے۔

امجد ناصر اووئیل چې د یوې لهجې معیار مخې ته کښېښودل په کار دي۔ تاسو خان ته یو معیار کښېږدئ چې د غیر ملکي دپاره به مونږ کومه لهجه مخې ته ږدو۔

سلیم بنګش اووئیل چې پښتو کښې یو سل اتۀ لهجې ډاکټر مجاور زیار معلومې کړې دي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه فیصله :-

''مجهوله ' ے ' چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کیږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي لکه سړے ، زمرے وغیره ۔ البته په افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے شي ۔''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې حرف د صوت نمائندګي کوي د هر ګرافیم خپل شناخت وي دا صحیح نۀ ده چې ''ے'' ، مېنځ کښې راشي او دوه ټکي ورنه لاندې باندې اولیکلے شي ۔ ځکه چې د دې ګرافیم په دواړه صورتونو کښې هیڅ مطابقت نۀ شته ۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا د اسانۍ دپاره په باړه ګلۍ کښې شوي دي ۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې زۀ هیله کوم چې څوک ئې حل را اوباسي ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې قرآن کښې یو ځلي راغلي ''مجرے ها'' ۔

شپږمه فیصله :-

''مخصوصه ' ې ' به د کلمې په مېنځ کښې ' ې ' داسې او په اخرکښې داسې ' ې ' لیکلے شي ۔ لکه سړې اوبۀ ، خېر وغیره ۔ مجهوله یعني پرته ' ے ' به هم د کلمې په مېنځ کښې د ' ې ' د مخصوصې ' ې ' غوندې لیکلے شي ۔''

(شپږمه فیصله په یو غږ (متفقه) اومنلې شوه ۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

"د معروفي 'ي' دپاره به دوه څنګ په څنګ تکي 'ي' لیکلے شي ـ لکه سړي ، زمري او داسې نور ـ"

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې که د 'ي' نه لاندې تکي لرې شي نو اسانه به شي ـ

پروفیسر داور خان اووئیل چې دا 'ي' صحیح ده ـ دې کښې ماشومانو د پاره هم اسانتیاوې ډېرې دي ـ

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې داخبره سمه ده دا به د ماشومانو دپاره ډېره اسانه شي او هم به واضحه شي ـ

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې داتکي ورنه لاندې نۀ دي پکار ، د تکیو د نۀ کول یو افادي پهلو شته ، بې تکیو "ی" شته ـ لکه د ماشومانو دپاره او د غیر ملکیانو دپاره به اسانه وي ـ خو بیا هم پکارده چې تکي ورنه لاندې وي ځکه چې د دې ګرافیم په مېنځني حالت کښې تکي شته ـ

ډاکټر عمر عثمان اووئیل چې دوېمه فیصله کښې د نورو ژبو د تکیو خبره شوې ده ـ خو د مېډیکل او کمپیوټر وغیره سره تعلق لرونکي د نورو ژبو تکي په بحث کښې نۀ دي راغلي ـ

سلیم بنګش اووئیل چې دا د املا سره تعلق نۀ لري ـ مونږ د لغاتو خبره نۀ کوؤ ـ

(اوومې فیصلې سره مکمل اتفاق اوشو ـ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویمه ورځ سحر لس بجې د ورکشاپ د کاروائۍ شروع د ډاکټر نیازمحمد عاجز له خوا دتلاوت نه اوشوه ـ ډاکټر نصرالله جان وزیر داروانباد ډاکټر خالق زیار د بخښې دپاره د دعا اووئیل ـ تولو ملګرو په شریکه د ډاکټر خالق زیار دپاره دعا اوغوښتله او بیا د ورکشاپ کاروائي شروع شوه ـ

اتمه فیصله :ـ

''یائي تانیث 'ی' به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي ـ لکه کرسۍ ،جینۍ وغیره ـ''

(تول ګډون کوونکي د اتمې فیصلې سره متفق شول ـ)

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې پرونۍ اولنۍ فیصله کښې یوه نکته پاتې شوې ده هغه د بحث لاندې راوستل په کار دي ـ پښتو ته ډېر زیات لفظونه د انګرېزۍ او د اردو راغلي دي ـ د انګرېزۍ لفظونه به څنګه لیکو او داسې د اردو او هندۍ ټکي (لغات)به مونږ څنګه لیکو؟

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دلته چې د عربۍ او فارسۍ خبره شوې ده په اردو یا نورو پاکستاني ژبو کښې داسې ټکي موندلے شي نو هغه هم دفارسۍ او عربۍ نه تلي دي ـ

ډاکټر نیازمحمدعاجز اووئیل چې د عربۍ او فارسۍ دا خبره دې ځاے پورې صحیح ده خود وخت تېرېدو سره د نورو ژبو اضافه اوکړو ـ نو صحیح به شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې په بریکټ () کښې دې ورسره په انګرېزۍ کښې هم لیکلے شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې په اتمه فیصله کښې د اسمي "ۍ" او فعلي "ئ" یو اواز diphthong دے مګر لیکل دوه رنګه شي، یوه اسمي "ۍ" او بله فعلي "ئ" ده۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دې اوازونو کښې ډېر فرق دے په پېښور یا یوسفزۍ لهجه کښې دې کښې په وېنا کښې فرق راځي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اسمي "ۍ" نهٔ ده بلکې د تانیث "ۍ" ده۔ دا که مونږ په رومن کښې د غېر ملکي دپاره لیکو نو په انګرېزۍ کښې هم داسې مسئلې شته دے۔ لکه But - Put وغېره۔

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې اواز یو دے خو مشکلات ئې حل کړل۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز د مهجور صاحب تائید اوکړو۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د پېښور د لهجې کومه مطالعه شوې ده چې دا اوازونه یو نهٔ دي۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې خبره د لهجې نهٔ ده د لیکلو ده۔ چې مونږ به یو ټکے لیکو څنګه لکه دلته سحر او افغانستان کښې سحار ونیلے شي۔ نو اوس مونږ خو په دې پوهېږو خودا به لیکو څنګه۔

(د یوسف خان جذاب خبره نوټ کړل شوه، چې دا دې مخکښې لویې جرګې ته یوړے شي۔)

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې دلته خبره د پښتو د معیاري املا ده۔ په لهجو وخت ضائع کول نهٔ دي په کار۔

(ټول فورم په یو اواز اتمه پرېکړه تائید کړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

''د فعل دپاره به د مخکښې غونډې د 'ی' دپاسه 'ء' لیکو ، لکه اوخورئ ، اوکړئ او داسې نور۔''

(د دې ورځې ټولو برخه والو نهمه پرېکړه په هم دې شکل تائید کړه۔)

لسمه فیصله :-

په ضمیر متصل او ,,ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,,ې ،، به لیکلے شي۔او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په یئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ,,ی ،، باندې همزه لیکلے شي۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې دې کښې ابهام دے۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر دوي ته د دې پرېکړې ټول تفصیل واضح کړو۔په دې وضاحت سره ټول برخه وال متفق شول۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ضمیر متصل دے؟ زما په خیال دا ضمیر منفصل دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اتصال دے ۔او په خورم کښې ذاتي ضمیر دے۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دا 'ئې' د سیکنډ پرسن دپاره دے۔

ډاکټر خالد خان ختک اووئیل چې دا تهرډ پرسن دے او دا متصل دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسمه فیصله :-

په داسې 'ه' کښې به لکه زړه ، ښه ، به ، ته ، څه د
مخکښې په شان د 'ه' دپاسه 'ء'[همزه] لیکو ."

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا به په "به" "Well" باندې نه راځي دا د زور دپاره راځي .

سید محمود ظفر اووئیل چې په "ه" دپاسه همزه راتلل خو بل واؤل جوړوي .خو د 'ه' دپاره چرګی 'ھ' استعمال ښه دے .

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په هغې کښې یو اواز د 'ھ'شو او بل اواز 'ها' شو .

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل د ساکت "ه" دپاره همزه په کار ده .

ډاکټر سهیل د دوي د دې خبرو تائید اوکړو .

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې ددې فیصلې "Wording" وړډنګ صحیح کول په کار دي .

ډاکټر یوسف جذاب په وائټ بورډ د 'ه' او د 'ھ' وضاحت اوکړو .

ه او ۀ واول دي لکه وه ، زړه

ه - کانسوننټ دے لکه په پوهان کښې .

دولسمه فیصله :-

"ګ به په کونډه لیکلے شي ."

پروفیسر قاسم بنوي اووئیل چې که په "ک" دپاسه کش (گ) وي نو هم ټیک ده .

ډاکټر نصر الله جان وزیر اووئیل چې دا فیصله داسې شوې ده او افغانستان کښې هم اوس داسې لیکلے شي . مونږ ته په شویو فیصلو بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلي بېرته تګ نۀ دے په کار ـ بل دا د پيروونبان د ليک دود مطابق پرېکړه ده ـ دا په خپل ځاے سمه ده ـ

ډاکټر سهيل اووئيل چې د کونډې وضاحت په کار دے چې لاندې ده که بره ـ

پروفېسر قاسم بنوي اووئيل کونډه او کش دواړه وي ـ

ډاکټر حنيف خليل اووئيل دا بالکل صحيح فېصله ده کونډه هم واضح ده ـ

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل کش به بهتر وي چې ماشومانو ته ئې پېژندګلو اسان شي ـ

ډاکټر اسرار اووئيل چې په باره ګلۍ کښې ډاکټر زيار موجود وۀ او دا کش به ډېر ښۀ وي د افغانستان سره به اړيکې هم پيدا شي ـ

سليم بنګش اووئيل چې دا فېصله د افغانستان د مشرانو د مخې شوې ده ـ

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې افغانستان کښې زمونږ يوه فېصله هم نۀ منلے کېږي او نۀ پرې عمل کېږي ـ هغوي خپله املا اوس هم هاغه شان ليکي څنګه ئې چې وړاندې ليکله ـ

ډاکټر نصرالله جان وزير ئې هم تائيداوکړو او وې وئيل چې هم داسې ده ـ هلته په افغانستان کښې زمونږ فېصلې نۀ منل کېږي ـ خو زمونږ به کوښښ جاري وي ، چې د يو واحد او منلي ليک دود لور ته لاړ شو ـ

ډاکټر جاويد خليل اووئيل چې د باره ګلۍ د فېصلو ټول ريکارډ موجود دے هغوي منلې دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله :-

"کښې، کښېناستل، نخښه ، بخښل او داسې نور
ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔"

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې فیصله صحیح ده ۔ کوټه یا افغانستان کښې که ترې څوک "ښ" غورزوي نو هغوي قائل کول په کار دي۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې که د دې او یا داسې نورو ټکیو څخه (ښ) اوغورزولے شي او د ټکیو په مېنځ کښې د 'ښ' استعمال په ځاے او نۀ شي ، نو د دې وجې به د ټکیو په معناؤ کښې ډېر تغیر واقع شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دلته څلور لفظونه دي د ټولو لفظونو شکلونه ورکول پکار دي ۔ چې په کومه لهجه کښې څنګه وئیل کېږي مګر لیکل ئې هم دغه شان پکار دي۔

ډاکټر اسرار اووئیل چې کښل او کشل هم دلته راوستل په کار دي لکه انګرېزي "Brought" خو په "Brot" دے خو د نورو لهجو خیال ساتلے شوے دے ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا فیصله ټیک ده ددې ورډنګ صحیح کول په کار دي۔

(دیارلسمه فیصله په متفقه توګه اومنلې شوه۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوارلسمه فیصله :-

" معدوله واو به د ټکیو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خوارۀ، ګونه ، غوندې وغېره ۔"

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دې الفاظو کښې فرق دے ۔ خوارۀ او ګونه کښې معدوله واؤ نۀ دے ۔خوارۀ او ګونه دې ترې لرې کړے شي۔

ډاکټر پروېز مهجور خوېشکي اووئیل چې واؤ درې دي لکه تاوان، سود ، خوږ ۔نو دا صرف د پېژندګلو دپاره دے ۔لکه د عربی نه زکوٰۃ ، تنخوا ۔

سېد محمود ظفر اووئیل چې معدوله واؤ ځانله دے او ناقص ځانله ۔په زکوٰۃ کښې ناقص دے او په خولۀ کښې واؤ نشته ۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف څۀ دے ؟

سېدمحمودظفر اووئیل چې لیکلے شي او وئیلے نۀ شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف شوے دے چې سپوکن نۀ وي او لیکلے شي ۔پاتې شوه خبره د زکوۃ او تنخوا نو هغه په اوله فیصله کښې راغلي دي ۔د عربی او فارسی کلمې به د دې ژبو د املا مطابق وي خو دلته ټکي د پښتو دي او دا معدوله واؤ نۀ دے ۔خوارۀ او ګونه د کلستر (cluster)مثالونه دي او باقاعده اداکېږي۔

ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې دا واؤ په "خولۀ" کښې ساکن دے۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راکړئ چې هغه په کښې ور واچوؤ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې د جذاب خبره سمه ده ـ معدوله واو هغه وي چې غورزولے شي ـ لکه زکوٰة ، تنخوا ـ نو دا د هغه فیصلې سره تصادم دے ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې پښتو اکېډیمي په کښې واؤ کوي لکه خولۀ ، غوندې وغېره او پښتو ادبي بورډ غُندې ، خلۀ او لُستل وغېره لیکي نو دا سمول پکار دي ـ

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راته سم کړئ ـ

پروفېسر داور خان داؤد اووئیل چې مونږ په پښتو ادبي بورډ کښې دا د قلندر مومند د دریاب نه اخیستي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئیل چې غوندې په واؤ لیکل پکار دي ـ او د استفادې دپاره په کار دي چې دا کار سم دے که ناسم دے ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې د قلندر مومند سره دلیل وۀ، ځکه چې قلمي نسخو کښې داسې شوي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئیل چې بیا خو ددې ضرورت نۀ شته بس نسخې به راواخلو او د هغې نه به استفاده اوکړو ـ

پینځلسمه فیصله :ـ

"هغه ټکي یا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ـ په پېش به لیکلے شي ـ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله 'و' لیکلے شي ـ پوښتنه ، مور ، نور وغېره ـ"

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دلته په پوښتنه کښې واؤ معروف دے ـ دا مجهوله واؤ دے چې پېش پرې نۀ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې ګل او بلبل کښې واؤ نشته ځکه دلته داسې دي۔

ډاکټر پروېز مهجور اووئیل چې دا د معیاري املا خبره ده ۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې د نورو ژبو نه څومره ټکي راغلي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا خبره سمه ده۔

ډاکټرنیازمحمد عاجز اووئیل چې دا یو مثال دے بس۔

په دې وخت د پېښور یونیورسټۍ وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب هم ورکشاپ ته تشریف راوړو ۔د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ورته هرکلے وړاندې کړو۔او د محترم وائس چانسلر د پښتو ژبې ، ادب او پښتو اکېډیمۍ دپاره د خدماتو ستائینه ئې اوکړه۔

محترم وائس چانسلر په خپل خطاب کښې د ټولو راغلو مېلمنو مننه اوکړه او د پوهنتون له خوا ئې ورته د هر قسمه مرستې او ملاتړ اووئیل ۔دوي زیاته کړه چې اوس وخت راغلے چې مونږ د پښتو دپاره کار اوکړو خپله ژبه ، قام او قامي اتلان دنیا ته ښکاره کړو۔

د محترم وائس چانسلر د خطاب نه پس هم د هغوي په موجودګۍ کښې د ورکشاپ نوره کاروائي هم هغه شان جاري اوساتلې شوه۔

شپاړسمه فیصله :-

''معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ،سُور وغېره۔''

(دا پرېکړه هم ټولو په یوه خولۀ اومنله۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

"د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم دغسې لیکلے شي۔"

ډاکټر اسرار اووئیل چې دلته دا لیکلې املا دې سمه کړے شي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ځ ، څ، ښ، ږ توري ، نۀ دي صوتونه فونیم دي ۔ځکه دلته توري نه د پښتو مخصوص غږونه لیکل په کار دي۔

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې دا د صوت شکل دے غږ نۀ دے۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل د جذاب خبره ښۀ ده ۔د س او ش تر مېنځه یو بل غږ هم موجود دے چې وضاحت ئې هم په کار دے۔

ډاکټر سلمیٰ شاهین اووئیل چې داد لهجې خبره ده۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په دې کښې دواړو لهجو یعني ختک / قندهاري او یو سفزی لهجو ته اختیار ورکړے شوے ، چې هغوي د خپلو لهجو مطابق د دې لیک او ادائیګي کولے شي۔

ډاکټر نیازمحمد عاجزاووئیل چې د پښتو د مخصوصو غږونو دپاره به دا توري ځ ،ښ،ږ وي نو جمله به سمه شي۔

دې سره د دوېمې ورځې دا نشست سرته اورسېدو ۔او د غرمې د ډوډۍ او ماسپښین د مونځ دپاره وقفه شوه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ دویم نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویم نشست کښې هغه ټولې فیصلې چې په تیرو نشستونو کښې شوې وې ټولې په ملتي میډیا اوښودلې شوې چې په دې ډول دي۔

د وړومبي نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فیصلې

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم داسې پکار دے۔
۲. د باړه ګلۍ د فیصلو تائید او د وړاندې بوتلو دپاره هڅې کول۔

د دویم نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فیصلې

۱. په دې نشست کښې د الفبا د نومونو چارټ به هم په موجوده ترتیب ساتلے شي۔ په لویه جرګه کښې به په ځینو نورو اختلافي مسئلو لکه نون غنه بیا خبرې کولې شي۔
۲. ''معروفه (ي) '' په حقله د باړه ګلۍ پرېکړه بیا تائید کړے شوه یعني دا چې معروفه ''ي'' ته به لاندې دوه څنګ په څنګ نقطې لګولے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېمې ورځې اول نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء فیصلې

د دوېمې ورځې په اول نشست کښې د اتمې فیصلې نه تر دیارلسمې فیصلې پورې د بحث نه وروستو تائید شوې. البته په یوولسمه فیصله کښې په ټینګار سره د "ه" دپاسه د همزه لیکلو سفارښتنه اوشوه. خو همزه به د ځانګړي حرف په توګه په الفبا کښې نۀ شمارل کېږي. چونکې د پښتو الفبا د بایزید روښان د ترتیب په مطابق او هم د عربۍ یا د قران شریف د الفبا په طرز، په حرف دپاسه بل حرف نۀ شي کښېښودل کېدے. ځکه دا ځان له د مستقل حرف په توګه نۀ شي راتلے. البته نون غنه به وړاندې جرګه کښې مشران فیصله کوي. دغسې په دیارلسمه فیصله کښې په دې زور راوړے شو چې په متعلقه کلمو کښې به "ښ" نۀ شي غورځولے.

د فیصلو اورولو او د هغې یو ځل بیا د تائید اخیستو نه پس شریکو غړو ته دا قراردادونه او تجویزونه وړاندې کړے شول چې په یوه خولۀ تائید او منظور شول. د قراردادونو او د تجویزونو متن په دې ډول دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په هائي سکولونو او پرائمري سرکاري سکولونو کښې دې لکه د عربي ، اردو او نورو ژبو غوندې د پښتو استاذان مقرر کړے شي۔

(قرار داد ډاکټر اسرار)

❖ معدوله ''واو'' به د ټکو نه نۀ شي غورزولے ۔ دا صحيح فيصله ده ۔خود مثال په توګه چې کوم ټکي ورکړي شوي دي صحيح نۀ دي ۔د ''واؤ معدوله'' مثالونه لوستل ، خولۀ وغيره۔

(م۔ر۔شفق)

❖ زۀ يو ځل بيا دا غوښتنه کوم چې د معياري املا په رڼا کښې دې د ماشومانو او پښتو ويونکو دپاره يوه قاعده چاپ کړې شي او د پښتو اکېډيمۍ په سيوري کښې شوې متفقه فيصلې دې د قانون په توګه نافذ کړے شي۔

(م۔ر ۔ شفق)

❖ ټول شاعران ،اديبان دې خپل کتابونه د پښتو اکېډيمۍ پېښور پوهنتون په منظور کړې شوې معياري املا کښې چاپ کوي او خوروي۔

ډاکټر محمد زبير حسرت

❖ دا دوه ورځنے ليک دود سيمينار غوښتنه کوي چې پښتو دې د دفتر ، سرکار ،تعليم او عدالت ژبه اوګرځولے شي۔

(ډاکټر محمد زبير حسرت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ''اوکړي'' او داسې نورو لفظونو کښې ''الف'' په ځای ساتل په کار دي ځکه چې که مونږ د یو بل لفظ ''اوس'' نه الف لرې کړو او دا ''وس''شي نو ابهام به پیدا کیږي ـ دا به ''وس طاقت'' دپاره پکارولې شي ـ (م ـ ر ـ شفق)

وړاندیزونه:

❖ بره پښتونخوا او سوئیلي پښتونخوا پښتو سره تړلي ادارو ته دې د ورکشاپ د انعقاد په باره کښې اطلاع ورکړے شي او دا وینا دې هم ورته اوکړے شي چې تاسو مونږ سره د باړه ګلۍ په فیصلو متفق شوي وئ ـ پکار ده چې دا فیصلې عملي کړے شي ـ

(سلیم بنګش)

❖ د پاکستان محکمه ''نادرا'' د قومیت په خانه کښې د افغان په ټکي اعتراض کوي ـ دغه اعتراض دې ختم کړے شي ـ د تعلیم په خانه کښې دې د ایم اے پښتو، ایم فل او پي ایچ ډي خانه جوړه کړل شي ـ

ډاکټر اباسین یوسفزے
ډاکټر بشری خاتون

''مد'' په حقله دې کمیټي څۀ فیصله اوکړي ـ

(محب وزیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د استاذانو د ټریننګ تجویز دې پښتو اکېډیمي "DCTE" ډائریکټریټ اف کریکولم اینډ ټیچر ټریننګ / ایجوکیشن ایبټ اباد ته یوسي۔ هغوي به ئې Sponsor کړي

(ډاکټر سهیل خان)

❖ په راتلونکې غونډه کښې دې د معیاري لهجې په ضرورت او اهمیت زور ورکړے شي او هغه کسانو ته ، چې خپله خپله لهجه کښې لیکل کوي او د ژبې پرمختګ ته زیان رسوي ، ته دې په معیاري لهجې د اتفاق یاددهاني اوشي۔

(نادرخان علیل)

❖ د پښتو املاء مباحث جدا دي چې په هغه نن بحث هم اوشو۔ مګر ددې سره دا هم ضروري ده چې په لهجوي مباحثو هم خبرې اوشي ۔باید چې د املاء او د لهجو مباحث یو بل سره ګډ نۀ شي ۔د یوې منلې او کره املاء دپاره دې د ټولې پښتونخوا د مختلفو لهجو نمائندګان رااوبللے شي چې دا رنګ دا شخړه په ښۀ توګه هواره کړے شي۔

(ډاکټر یوسف جذاب)

Consonantsسره Vowelsهم په اخر کښې ځان له په یو نوي لائن کښې دا شان ورکول په کار دي ۔(زبر ـَ) ا (زېر ـِ) ، ې ، ئ ، ۍ ، ي ، ے (پېش ـُ) ، (مجهول و) (معروف ؤ)

ډاکټر خالد خان خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ هغه لفظونه چې په اخېر کښې ئې واولي ''ه'' راشي اود یوې جتکې سره وئېلے کېږي یا پرې په وېنا کښې زور راشي نو د هغې ''ه'' دپاسه به ''ء'' راځي ـ لکه زړۀ ،زاړۀ ، واړۀ ـ
هغه لفظونه چې جنوبي علاقو والااو د ختک / قندهار وغېره خلق ئې په ''شین'' سره وائي او قطبي علاقو خلق ئې د ''خ'' په اواز په ''ښ'' سره ادا کوي ـ هغه به په ''ښ'' لیکلے شي ـ لکه : ماښام ، نخښه ، ښائسته او داسې نور ـ
نون غنه دې د الف بې په لست کښې شامل کړے شي ـ
د موجوده یې ګانو سره مونږ اتفاق لرو ـ دې اساني راوستې ده ـ دادې نورې نۀ چېړلے کېږي ـ
''وو'' به د واحد مذکر جمع ، ماضي ښودنې دپاره به په دوو واونو لیکلے شي ـ ''وۀ'' به د واحد مذکر ماضي یا تېرې زمانې دپاره استعمالولې شي ـ (وه) به د واحد مونث ماضي د پاره او (وې) د دې جمع د پاره ـ

(ډاکټر پروېز مهجور،
ډاکټر نیاز محمد عاجز)

❖ په هریو Scheme of writing skills باندې یو Follow up ستړې په کار وي ـ چونکې د باړه ګلۍ کانفرنس اثراتو باندې داسې هېڅ قسم څېړنه نۀ ده شوې ـ او د نصاب جوړولو بنیادي عناصر (پښتو نصاب کښې) نۀ دي عملي شوي ـ نو پښتو اکېډیمي دې د پښتونخوا ټولو (انسټیټیوټ اف ریسرچ اینډ ایجوکېشن) سره رابطه اوکړي چې هغوي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په موجوده نصاب او پښتو Dialact باندې څېړنه اوکړي. دا به زمونږ د "لیک دود" حوالې سره ډېر اړاینیز کار وي.
(ډاکټر سهیل خان)

❖ د پښتو لیک دود په دوه ورځنۍ مرکه (۲۰۱۶ء/۱۲/۲۹، ۲۸) کښې دا خبره بار بار د پوهانو نه واورېدلې شوه چې په یوسفزۍ لهجه کښې د "څ" اواز یا غږ نشته. او بله دا خبره چې په یوسفزۍ لهجه کښې د "ئ" (فعلیه ئې) او "ۍ" (تانیث ئې) اوازونه جدا دي.

زما د تحقیق مطابق د "څ" اواز په سوات کښې نشته او د "ئ" او "ۍ" په اوازونو کښې هېڅ فرق نۀ شته. کېدے شي چې د سوات لهجه د نورې یوسفزۍ لهجې نه بېل خصوصیات لري نو ځکه ګریرسن په خپل کتاب لنګوستېک سروے اف انډیا کښې د سوات د لهجې د سرخط لاندې دیوې بېلې لهجې ذکر هم کړے دے. نو عرض دادے چې کله د پښتو په املا بحثونه کېږي نو د سوات نه دې نمائنده راوبللے شي. مننه
(محمد علي دیناخېل)

❖ ټولو تعلیمي او ادبي ادارو ته دې واضحه وینا اوشي چې ائنده دې پښتو املا د یو شخص او یوې ادارې په لیک دود کښې جدا جدا نۀ لیکي. بلکې هغه املاء دې اختیار کړے شي. چې ټول پښتانۀ دانشور او لیکوال پرې متفق دي.
(ډاکټر اسلم تاثیر افریدي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د باره ګلۍ د رسم الخط سیمینار چې په جولائي ۱۹۹۰ء کښې شوے وۀ ۔ د پښتو ژبې او ادب دپاره یو سودمند کوښښ وۀ ۔ په دغه سیمینار کښې چې کومو ادیبانو برخه اخیستې وه او اوس زمونږ نه جدا شوي دي ۔ الله تعالیٰ دې د هغوي مغفرت نصیب کړي ۔ امین

د ختک / قندهاري لجهې او د وادي پېښور د سیمې د پښتو په لړ کښې چې کوم مشکلات موجود دي ۔ د هغو د هوارولو دپاره دې د مختلفو لهجو د ادیبانو او ژبپوهانو یوه کمیټي مقرره کړے شي چې هغوي د لوستونکو د اسانتیاو دپاره یو لغت مرتب کړي کوم چې د وخت اهم ضرورت دے ۔

(پروفیسر ډاکټر اقبال نسیم ختک)

❖ دوېمې فیصلې په حوالې سفارشات

د باره ګلۍ په حواله دوېمه فیصله کښې دا تفصیل وړاندې شوے دے : هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي ، معنې یا شکل ئې بدل شوے دے ، هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي ۔ لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو ۔ مثلاً تورخم به په (ت) لیکو په (ط) به ئې نۀ لیکو ۔

تفصیل : -

په انګرېزۍ اصطلاح کښې داسې الفاظو ته Loanwords وئیل کېږي ۔ په فیصلې کښې چې کوم مثالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوي دي نو هغې کښې د پښتو او عربي نه اخيستل شوي مثالونه ورکړے شوي دي ـ خو په دې مثالونو کښې د نورو ژبو ، په خاصه توګه انګرېزي او لاطيني الفاظو په حواله فيصله جوته نۀ ده ـ يادؤنه ده چې د انګرېزي او لاطيني ژبې ډېر الفاظ په طب ، قانون ، سائنس او ټيکنالوجي په اعتبار راوړل شوي دي ـ په دې حواله دا صورتونه پيدا کېږي ـ هغه الفاظ چې د هغې متبادل په پښتو کښې شته ، هغه به په پښتو کښې ليکل کېږي ـ لکه زکام به ليکل شي Flu به نۀ شي ليکل ـ

(ډاکټر عمر عثمان مروت

FAST پوهنتون، پېښور)

ډاکټر نياز محمد عاجز:- دا ټرمز د پښتو خپل نۀ دي ـ خپل اوريجنل نوم د پښتو په املا کښې به ئې ليکو ـ

❖ To,
The Director Pukhto Academy,
University of Peshawar.

Subject: **Suggestions about the phonetics and dilectsof Pukhto Language**

Reference: Da Pukhtoleek dooddwawrazanaymaraca, 28 and 29 December, 2016

Respected Sir,

(c) ketabton.com: The Digital Library

With all due regards I want to have the honor to put up the following points in your honor to proceed further with the step to be taken to promote Pukhto language:

١. Since the phonetic symbols of few sounds of Pukhto language are very difficult to identify and learn by all local and foreign speakers of Pukhto language, for this purpose of introducing practicable and clearly pronounceable phonemes of Pukhto language, your good office may formulate a committee consisting of experts in Pukhto and English phonetics to reach to a clear cut conclusion about certain phonemes and their notations as per standards of the IPA.

٢. In order to identify and standardize a specific dialect of Pukhto language, a committee of experts may be formulated to identify the various available dialects of Pukhto language and one dialect which may be called as the 'standard Dialect' of Pukhto language to facilitate the local as well as foreign learners of Pukhto so that all the formal written and spoken communication may be carried out in one single standards dialect.

The above mentioned points no doubt need time and energy as well as finances to put into practice but we can take steps slowly and gradually to promote our mother tongue. These can be put into separate project for the purpose for which sanction of the higher authorities will be required and your office may consider all available options in this matter.

Thanking you in anticipation,

Yours Faithfully,

AmjadHussainNaasir,
Pukhto Poet Researcher

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د کمیټې غړي)

د بحث په دوران کښې چې کومې خبرې غورطلب وې هغه د لرا و بر پوهانو ، عالمانو او ژبپوهانو ته وړلودپاره دا لاندینۍ کمیټي په اتفاق سره جوړه شوه ـ

کنوئینر :- پروفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر

(ډائریکټر پښتو اکېډیمي پېښور یونیورسټي

ممبران :-

ډاکټر اسرار صاحب

ډاکټر اقبال نسیم خټک صاحب

ډاکټر پرویز مهجور خوپشکي صاحب

ډاکټر خالد خان خټک صاحب

ډاکټر محمد زبیر حسرت صاحب

ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب

ډاکټر یوسف خان جذاب صاحب

ډاکټر حنیف خلیل صاحب

ډاکټر سهیل خان صاحب

ډاکټر عمر عثمان مروت صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادګیرنه : (د معیاري لیک دود په اړه دا هم هغه د پښتو اکېډیمۍ تحت په باره ګلۍ کښې د شوي سیمینار د فیصلو متن دے - چې د یو معیاري او کره لیک دود د اختیارولو او د پښتو ژبې د زدکونکیو په غوښتنه دریم ځلي چاپ کېږي -)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلۍ د سیمینار متفقه فېصلې)

پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل

پروفېسر ډاکټر راج ولي شاه ختک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جولائي ۱۹۹۰ء کال د لسمې نه تر دولسمې نېټې د پښتو رسم الخط په باب له یو تاریخي سیمپوزیم د صوبائي حکومت په تعاون د پښتو اکېډیمۍ پېښور یونیورسټۍ د اهتمام لاندې په باره کلۍ هزاره کښې منعقد کړے شو ـ په دې مرکه کښې د کوزې او برې پښتونخوا یو سل پینځهٔ دېرش د سر سر پوهانو ، شخصیتونو د لسانیاتو ماهرینو ، ادیبانو د ابلاغ سر منشیانو ، شاعرانو او کاتبانو ګډون اوکړو ـ

د مرکې مندوبینو ته د پښتو د روانو رسم الخطونو د مخه د راولاړو شوو کشالو تفصیل په ګوته کړے شو او دا خواست ورته اوکړے شو چې په متفقه ډول د دغې مسائلو د حل کولو او د پښتو د لیک دود دپاره د یو مشترکه رسم الخط وضع کولو تابیا اوکړي ـ

د مسائلو د تعین نه پس په دې باندې تر درې ورځو ښهٔ تفصیلي او دوه اړخیز بحثونه اوشول ـ دغه شان د هرې مسئلې ممکن حل په ګوته کړے شو او په اخر کښې هغه تاریخي فیصلې پوره په اتفاق سره اوکړے شوې کومې چې د پښتو د مشترک رسم الخط د وضع کولو دپاره اومنلے شوې ـ ددې فیصلو د مخه هغه ګڼ رسم الخطونه چې نهٔ یواځې په صوبه سرحد او بلوچستان کښې ئې رواج موندے وهٔ ، د مېنځه لاړل بلکې د افغانستان د مروج رسم الخط سره هم تر ډېره حده په کښې یو شان والے پیدا کړے شو ـ ددې حتمي فائده د یو بین المللي رسم الخط په شکل کښې څرګنده شوه او د پښتو د لیک دود مېدان ئې د اباسین نه تر امو دریابه پورې یو کړو ـ دا یقیناً چې یوه ډېره اهمه او تاریخي فیصله ده چې نتائج به ئې ډېر دور رس او اهم وي ـ زهٔ د ټول پښتون وګړي او بیا خاص کر د لوستې طبقې نه دا طمع لرم چې په یو اتفاق به من و عن د پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس د اتحاد او یووالي په خاطر دا فیصلې قبولې کړي او هم نن نه به په نوي رسم الخط (املا) کښې لیک شروع کړي۔

زۀ په دې موقع د صوبه سرحد د وزارت تعلیم باالخصوص د تعلیماتو د وزارت د سکتر ښاغلي محمود خان، د پېښور یونیورسټي د محترم وائس چانسلر ډاکټر محمد انور خان او د پښتو اکېډیمۍ د تحقیقاتو د څانګې مشر ډاکټر راج ولي شاه ختک او د خپلو نورو ټولو ملګرو ډېر ممنون یم چې هغوي په دې مرکه کښې په مالي، انتظامي او تکنیکي جوړ له پوره پوره دلچسپي واخیسته او زمونږ دا دروند او تاریخي کار ئې د کامیابۍ تر غاړې اورسولو۔

زۀ د مرکې د ټولو مندوبینو باالخصوص د افغانستان او بلوچستان نه د راغلو پوهانو او عالمانو هم تشکر کوم چې هغوي ډېر په مینه او سپېڅلې جذبه زمونږ په دعوت په دې مرکه کښې شرکت اوکړو۔ زۀ د ښاغلي پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل، د دروند لیکوال او محقق ښاغلي حبیب الله رفیع، د ستر محقق ښاغلي ډاکټر ګل جان ورور وردګ او د ډاکټر شېرزمان طائزي هم مننه کوم چې هغوي د رسم الخط په حقله د فیصلو په مرتب کولو او د مرکې په اخر کښې د قراردادونو په وړاندې کولو کښې زمونږ سره هر قسم عملي کومک اوکړو۔

زۀ یو ځلې بیا د خپلو ټولو ملګرو په ډېر اخلاص مننه کوم او دعا کوم چې الله تعالی دې زمونږ دا کاوش د پښتون وګړي او پښتو ژبې د نېک مرغۍ پېش خېمه کړي۔ آمین

پروفېسر محمد نواز طائر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لیک لار

(۱)

پښتو ډېره زړه ژبه ده ـ ددې د ویونکو او وئیلو تاریخ تر ډېره لرې رسي خو د لیک معلوم تاریخ ئې ډېر اوسنے دے ـ دا په یقین سره نۀ ده معلومه چې د اسلام نه مخکښې پښتو څنګه لیکلے شوه ـ ځینې پوهانو په خروشتي لیک دود کښې د پښتو ټکي موندلي دي او شاید چې څۀ وخته پورې ئې دغه لیک دود پاتې شوے وي ـ البته دا یقیني ده چې دې سیمې ته د اسلام رارسېدو نه پس پښتو عربي رسم الخط خپل کړے دے او تر نن ئې هم دغه رسم الخط ساتلے دے ـ

یو روایت را روان دے چې پښتو رسم الخط سره د پښتو د مخصوصو توریو د سلطان محمود غزنوي په زمانه د هغۀ یو وزیر رائج کړے وۀ ـ کېدے شي چې هغۀ د پښتو لیک عربي رسم الخط ته را اړولے وي خو ددې خبرې څۀ مضبوط ثبوت نشته او تر زرمې صدۍ هجري پورې د یو واضح لیک دود متعلق په یقین سره څۀ معلوم نۀ دي ـ

د بایزید انصاري خیرالبیان تر اوسه پورې د پښتو ژبې ورمبے مکمل کتاب ګڼلے شي ـ په دې کتاب کښې هغۀ د نورو دعوؤ سره یوه دعوه دا هم کړې ده چې د پښتو لیک دود ماته خدائے پاک د الهام په ذریعه ښئېلے دے ـ ددې نه معلومېږي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغۀ تر وخته د پښتو څۀ متفقه او منظم لیک دود نۀ وۀ ـ خصوصاً د پښتو د مخصوصو تورو ـ

د عربۍ توري د پښتو په لیک دود کښې د شروع نه په خپل عربي شکل کښې شامل راغلي دي ـ دې سره هېچا څۀ اختلاف نۀ دے کړے ـ دا په عربۍ کښې د برش توري دي ـ خو د ,,لا،، یا لا تورے اوس ځان ته بېل تورے نۀ شي ګڼلے ـ باقي نهۀ ویشت توري دا دي ـ

ا ـ ب ـ ت ـ ث ـ ج ـ ح ـ خ ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ س ـ ش ـ ص ـ ض ـ ط ـ ظ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ل ـ م ـ ن ـ و ـ ه ـ ء ـ ي

د تورو لیکلے شکل اصل کښې د هغه اواز علامت وي کومه ژبه کښې چې اوازونه وي ـ د هغوي لیکلي توري زیات وي ـ په فارسۍ کښې د عربۍ نه څلور اوازه زیات دي ـ پ ، چ، ژ، ګ ـ په نورو آریائي ژبو کښې ددې نه هم درې اوازه زیات دي ـ ټ، ډ، ړ په پښتو کښې دا اووۀ زیاتي اوازونه هم شته او ددې نه علاوه څلور د پښتو خاص اوازونه هم دي چې مونږ ئې اوس په څ ـ ځ ـ ږ ـ ښ لیکو ـ دې اوازونو ته شکل ورکول د پښتو د لیک دود خپل ضرورت ؤ ـ چې د بل نه په پور اخیستو نۀ پوره کېدو ـ

(۲)

په دې سلسله کښې اول کوشش بایزید انصاري کړے دے او د الله په حکم ئې (د هغۀ د وېنا مطابق) دې تورو ته شکلونه ورکړي دي ـ په عربۍ فارسۍ کښې د تورو فرق په نقطو وۀ ـ هغۀ هم دغه طریقه استعمال کړه ـ البته کوم توري چې عربۍ فارسۍ کښې نۀ وو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطو ئې فرق نۀ شو کېدے ۔ هغو ته ئې د علاماتي تورو په ځاے کوندې خوښې کړې او ددې یوؤلسو تورو دپاره ئې دا شکلونه متعین کړي دي۔

ا ۔ب ۔پ ۔ت ۔ټ ۔ث ۔ج ۔چ ۔څ ۔ح ۔خ ۔د ۔ډ ۔ذ (اوسنے ځ) ذ ۔د (اوسنۍ ډ) ر ۔ړ ۔ز ۔ژ (فارسي ژ) س ۔ش ۔ښ ۔ع ۔غ ۔ف ۔ق ۔ک ۔ګ ۔ل ۔م ۔ن ۔ڼ ۔و ۔ه ۔لا ۔ی

بایزید انصاري د ډاکټر اختر خان مرحوم د تحقیق مطابق خیرالبیان د کال ۹۶۸هـ خواؤ شا لیکلے دے ۔ ګویا تر دې کاله د پښتو د مخصوصو اوازونو دپاره څۀ منلي شوي علامات نۀ وو ۔دا د بایزید انصاري د غیر معمولي ذهانت نخښه ده ۔چې هغه د پښتو د ټولو لهجو اوازونه په نظر کښې ساتلي دي ۔کوم چې وروستو اخوند درویزه بلکې د خوشحال خان غوندې همه جهت عبقري هم په نظر کښې اونۀ ساتل۔

بایزید انصاري د فارسۍ ,,ژ،، هم په مخصوصو اوازونو کښې شمېرلې ده ۔د مروتو په علاقه اوس هم د ,,ژ،، اواز د فارسۍ ,,ژ،، نه مختلف دے ۔ممکنه ده چې هغه وخت په وزیرو کښې هم دا اواز د فارسۍ ,,ژ،، نه مختلف وۀ ۔د ,,نړ،، مرکب لفظ لکه کونړ او رنړا اصل کښې مفرد ښکاري او ډېر عام لفظ دے ۔بایزید ,,ڼ،، په حروف تهجي کښې بېل لیکلے دے۔

د خیرالبیان د تصنیف نه کافي موده پس د کال ۱۰۱۲هـ او کال ۱۰۲۱هـ تر مېنځه د اخوند درویزه مخزن الاسلام اولیکلے شو ۔دې کتاب ته الله تعالی دومره مقبولیت ورکړو چې په لږه موده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پښتونخوا ګوټ ګوټ ته اورسېدو ـ اخوند درويزه د بايزيد انصاري په ليک دود کښې څۀ ترميمات اوکړل ـ

د د په ځاے ږ

د ږ په ځاے ژ

ږ او ژ ئې د حروف تهجي نه اوويستل ـ د ږ (خ) په ځاے ئې هم خ استعمال کړو ـ

د اخوند درويزه دا رسم الخط په لږ فرق زمونږ تر زماني رااورسېدو ـ البته تر دا مېنځه خوشحال خان ختک يو بل رسم الخط اختيار کړے دے ـ دا نۀ معلومېږي چې ولې ؟ هغه د ارزاني ، واصل ، مرزا خان ذکر کوي او دا ديوانونه يقيناً هغۀ ته ور رسېدلي دي ـ دا ديوانونه به د بايزيد په رسم الخط کښې ليک وو او هغه رسم الخط به د خوشحال بابا نۀ وي خوښ شوے ـ د اخوند درويزه مخزن هغۀ ته د سوات په سفر کښې په لاس ورغلے وۀ او دا ډېره روستنۍ خبره ده ـ

دا رسم الخط مونږ ته اول ځل د دستارنامې د يو نسخې نه په لاس راغلے دے ـ چې عبدالحليم کاتب په ۱۱۱۹ هـ کښې د افضل خان دپاره ليکلې ده ـ د کليات خوشحال يوه نسخه چې محمد سعيد کاتب په ۱۱۷۳ هـ کښې ليکلې ده ـ هم په دغه رسم الخط کښې ده ـ دا کاتب د اکوړې دے ـ ګويا دا ليک دود د خوشحال خان په خاندان کښې تر څۀ مودې چلېدلے دے ـ

خوشحال خان د پښتو مخصوص اوازونه صرف دوه راخيستي دي ـ ژ او ځ ـ ژ ته د ح په مېنځ کښې دوه ټکي او يو همزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علامه ورکړې ده ـ او داسې ئې لیکلے دے ج او ځ دپاره یې د جیم د ټکي د لاندې همزه لیکلے دے ـ او داسې شکل ئې جوړ شوے دے. ,,ج،، ږ او ښ هغهٔ په ژ او ش لیکلي دي ـ څنګه چې د ختکو لهجه ده ـ حروف تهجي د هغهٔ په مخصوصو شکلونو کښې داسې دي.

ا ـ ب ـ ت ـ ط ـ ث ـ ج ـ چ ـ ج ـ خ ـ د ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ ر ـ س ـ ش ـ الخ

د خوشحال خان لیک دود د اخوند درویزه نه اندازةً شپېتهٔ کاله وروستو شروع شوے دے ـ مخزن د یو درسي کتاب حیثیت لرلو ـ چې هر ځاے لوستلے او لولولے شو ـ چې خوشحال خان خپل علمي کتابونه لیکل نو دې لیک دود جرړې پخې کړې وې او دې بل لیک دود ځاے اونهٔ نیوے شو ـ او د اخوند درویزه بابا ترمیم شوے د بایزید انصاري لیک دود په ځاے پاتې شو ـ

دا لیک دود بیا کاتبانو په خپله رضا رنګ رنګ لیکلو ـ په نسخ کښې هم او په نستعلیق کښې هم ـ چا د پښتو د مخصوصو حروفو خیال ساتلے دے چا نهٔ دے ساتلے ـ چا د لاندې غړوندي په ځاے بره ط لیکلې ده چا همزه ـ چا په کښې لاندې ط او همزه هم استعمال کړي دي ـ خو په مجموعي حیثیت لیک دود یو پاتې شوے دے ـ

په نولسمه صدۍ هجري کښې چې مستشرقین پښتو ته متوجه کېدل نو د لیک دود ساخت موجود ؤ ـ البته ځاے په ځاے کنډ کپر شوے وهٔ ـ هغوي په ټوله مسئله غور اوکړو او یو معیاري لیک دود ئې تیار کړو ـ په هغې کښې ئې کتابونه هم اولیکل ـ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ دپاره ئې د هغې ټائپ هم تیار کړو ـ او صحیح رنګیز ښائسته کتابونه ئې هم چاپ کړل ـ تر دې وخته د پښتو مخصوص اوازونه ، د اوازونو په حیثیت ورک شوي وو یا چېرته لرې قبیلو کښې پاتې وو ـ البته دې مخصوصو اوازونو په مختلفو قبیلو کښې بېل بېل ارتقائي صورت اختیار کړے ؤ ـ ددې اختلافاتو تحریري شکل یو ساتلو دپاره هم د مخصوصو تورو ضرورت ؤ او دا مخصوص توري د پښتو رسم الخط د اهم جزو په طور باقي اوساتلے شول ـ

(۳)

تر هغه وخته ضرورت په دغه هومره رسم الخط پوره کېدو او پوره شو ـ د تلفظ دپاره مستشرقینو رومن خط استعمالولو ـ نو هغوي ته د حروفِ علت د مختلفو اوازونو اشکال پېښ نۀ شو او پښتنو خپل لیک په خولۀ کښې جوړولے شو ـ ورو ورو داسې وخت راغلو چې پښتنو نورو ته پښتو ښئیل شروع کړه او د نورو دپاره ئې په پښتو لیکل شروع اوکړه او دا ورته محسوسه شوه چې موجوده توري زمونږ ضرورتونه نۀ پوره کوي داسې پښتو لیکونکوته د نوروعلاماتوهم ضرورت دے ـ

په پښتو کښې د عربۍ ضمې ، فتحې او کسرې (پېش زور او زېر) نه علاوه ددې اوازونو اختصار هم رائج دے چې مونږ ورته پېشکے ، زورکے ، زېرکے وئیلے شو ـ دا اوازونه د عربۍ پېش زور او زېر نه مختصر دي ـ او په خالصو پښتو تورو کښې یا پښتو شوي عربي فارسي تورو کښې استعمالېږي ـ لکه سور ، نول ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پښتو کښې د توري آخر ,, ه ،، په دوه قسمه ده سخته او نرمه لکه زړه او زړه ،، نه زړه مې زړه کوتې نه مني،، دې جمله کښې دوه ځله ,, نه ،، دے او دوه ځله زړه ـ د دواړو تلفظ یو بل نه بدل دے ـ د ,, ی ،، مسئله ددې نه هم ګرانه ده ـ یو پرته ,, ے ،، ده لکه سړے ، یو غونډه (ي) ده لکه سړي ـ یو د تانیث ی ده لکه جینۍ یو د فعل په آخر کښې ی ده ـ لکه اوکړئ ـ او یو د پښتو مخصوصه ی ده ـ لکه سړې اوبۀ ـ ددې یې ګانو تلفظ د یو بل نه کافي جدا دے ـ خو عام رسم الخط کښې صرف دوه یې ګانې لیکلے شي ـ یا ئې معروف او یا ئې مجهول ـ

چې پښتنو په پښتو کښې علمي لیکنې شروع کړې نو ددې فرقونو ضرورت محسوس شو ـ بیا چې غیر ملکیانو ته ئې ښئیل شروع کړل نو دا ضرورت نور هم زیات شو ـ دې ورځو کښې زمونږ په علاقه پښتو ته حکومتي سرپرستي حاصله نۀ وه ـ او هر چا په خپل طبیعت ځان ته علامات وضع کول ـ چې پښتو اکېډیمي جوړه شوه نو مولانا عبدالقادر مرحوم په علمي سطح ددې مسئلو حل ته توجه وکړه ـ

په یو د پرشم مارچ ۱۹۵۷ء په پښتو اکېډیمۍ کښې د هغوي د اهتمام لاندې یوه لویه غونډه اوشوه ـ چې هغې کښې د افغانستان لوے لیکونکي خادم صاحب ، ربښتین صاحب او د هغوي ملګري د خیبر پښتونخوا د لویو لیکوالو دوست محمد خان کامل مرحوم ، قاضي احمد سعید مرحوم ، مولانا عبدالقادر مرحوم ، عبدالخالق خلیق مرحوم ، پروفیسر نوراحمد خان مرحوم ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر منورخان ، اجمل خټک ،حکیم محمداسلم سنجري مرحوم ، نصرالله خان نصر ، ماسټر عبدالکریم مرحوم ، ارباب سکندر خان مرحوم ، مولانا عبدالقدوس مرحوم ، ډاکټر انوارالحق مرحوم ، خیال بخاري مرحوم او د هغوي نورو ملګرو سره یو ځاے کښېناستل او ددې مسئلو تحلیل ئې اوکړو ۔دا تحلیل په خپل ځاے ډېر جامع دے ۔او تقریباً ټولې مسئلې په کښې راخیستے شوي دي ۔په دې کښې څۀ فېصلې متفقه اوشوې او د څۀ مسئلو ئې دوه ځله تجویز کړل ۔او فېصله ئې قام ته پرېښوده ۔

دا یو ډېر صحیح قدم وۀ ۔او پکار وه دا فېصلې د یو معیاري لیک دود په شکل کښې هر چا لوستې او هرچا منلې وے ۔ددې نه زیاته نمائنده اجتماع نۀ بیا کېدے شوه او نۀ اوشوه خو متأسفانه خپله د پښتو اکېډیمۍ ددې فېصلو نافذ کولو او خلقو ته د رسولو اهتمام اونۀ کړو او لیک دود هم هغسې د کاتبانو په خوښه پاتې شو ۔

په کال ۱۹۸۴ء کښې د خېبر پښتونخوا د تعلیم محکمې دوه اهمې اداري جوړې کړې ۔یو د پښتو لغت اداره او بله په پرائمري سطح د پښتو ذریعه تعلیم کولو اداره ۔دا دواړه اداري د پښتو لیک دود د مسئلې سره مخامخ شوې او ضرورت ئې محسوس کړو چې په حکومتي سطح ددې مسئلې یو حل راپیدا کړے شي ۔چې د ماشومانو دپاره درسي کتابونه او قام دپاره پښتو لغت په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي او ټول التباسات تر مېنځه اوځي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سلسله کښې په دیارلسم اګست ۱۹۸۴ء د محکمه تعلیم د سکرټري محمد اعظم خان د صدارت لاندې یوه غونډه اوشوه ـ په دې غونډه کښې د پښتو اکېډیمۍ او پښتو ډیپارټمنټ پېښور یونیورسټۍ محکمه تعلیم پښتونخوا او د صوبې د ټیکسټ بُک بورډ نمائندګانو او لویو ادیبانو ، عالمانو شرکت اوکړو ـ دا متفقه فیصله اوشوه چې د ۱۵ اپریل کال ۱۹۵۷ء فیصلو مطابق دې درسي کتابونه په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي ـ البته د پښتو لغت مخصوص ضروریات دې تر لغته محدود اوساتلے شي چې لغت بازار ته راشي او عام شي نو بیا د هغې په رڼا کښې د املا بدلولو لاړې چا بندې کړې نۀ دي ـ په دې فیصله کښې بیا هم دا نیمګړتیا پاتې شوه ـ چې د کال ۱۹۵۷ء غونډې د کومو مسئلو دوه ځله تجویز کړي وو هغو کښې یو حل خوښ نۀ کړے شو ـ دا مسئله د لغت اداري او د درسي کتابونو اداري خپلو کښې په مشوره حل کړه ـ

دا معیاري رسم الخط تر هغه ادارو محدود پاتې شو، کومو چې دا فیصله کړې وه ـ شپږ کاله کښې ابتدائي درسي کتابونه خو دې لیک دود ته را واړېدل ـ د نور پښتونخوا ادیبانو شاعرانو او عالمانو دې طرف ته توجه اونۀ کړه ـ او هغه عام لیک دود جاري پاتې شو ـ ددې خبرې ضرورت وۀ چې په جمع ټول پښتانۀ ، ټول پښتو لیکونکي او ټول اخبارونه رسالې یو لیک دود خپل کړي ـ دې ضرورت ته د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر محمد نواز طائر صاحب توجه اوکړه ـ او د صوبائي محکمه تعلیم په مالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته او ډاډګیرنه ئې په باره کلی کښې یو بین المللي سیمپوزیم راغونډ کړو. دا یو لویه نمائنده جرګه وه. عالمان، ادیبان، شاعران، استاذان، طالب علمان، خطاطان او صحافیان د هرې طبقې نه ئې منلي شوي کسان راغونډ شوي وو او اکثر راغلي وو. د جولائي ۱۹۹۰ء د لسم تاریخ نه تر دولسم تاریخه دې نمائنده ملي جرګې د لیک دود په وړو لویو مسئلو په یخ ماحول کښې په سره سینه غور اوکړو او متفقه فیصلې ئې اوکړې. دې جرګه کښې د افغانستان منلې شوي فاضلان او د بلوچستان لوے عالمان هم وو او داسې دا فیصلې د ټولو پښتنو فیصلې شوې.

(۴)

دې کښې څۀ فیصلې خو مختصرې او پوهې ته اسانې دي او ځینې فیصلې به لږ بحث غواړي. دا فیصلې د ضمیمې په طور آخر کښې شاملې کړے شوي دي. دلته مونږ هغه ترتیب لږ غوندې بدلوؤ. مختصرې فیصلې رامخکښې کوؤ او په اوږدو فیصلو لږ غوندې بحث کوؤ.

۱. کوم الفاظ چې پښتو د عربي یا فارسي نه راخیستي دي او معنٰی یا شکل ئې نۀ دے بدل شوے. هغه به په اصلي شکل کښې لیکلے شي. لکه ظالم، قهر او عدل به زالم، کهر او ادل نۀ شي لیکلے.

۲. هغه عربي یا فارسي الفاظ چې پښتو خپل کړي دي او شکل یا معنٰی ئې بدله شوې ده. هغه به هغسې لیکلے شي څنګه چې پښتو کښې وئیلے شي. لکه تپوس چې شائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,تفحص ،، وۀ ـ خو پښتو کښې ئې معنٰی بدله شوې ده ـ یا وخت چې شکل ئې بدل شوے دے ـ

۳. د عربی مخصوص توري لکه ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ع ، ف ، ق به یواځې په عربی کلمو کښې راځي ـ او پښتو کلمو کښې به ئې نۀ لیکو ـ لکه تورخم به طورخم یا تور خان به طور خان نۀ شي لیکلے ـ

۴. ,,ڼ ،، به ځانته تورے ګڼلے شي ـ د ,,ن ،، نه پس به الفبا ترتیب کښې ځاے نیسي او نوم به ئې ,,نوڼ ،، وي ـ دا تورے چې بایزید انصاري راوړے دے په افغانستان او بلوچستان کښې دغسې استعمالیږي ـ ,,کونړ [په غوږو دروند] او رنړا ،، به کوڼ او رڼا لیکلے شي ـ

۵. د کومو کلمو په اخر کښې چې زوَر وي هغه به په پسته ,,ه ،، لیکو ـ لکه ,, وروره ! خوشحاله اوسې ،، دا ,,ه ،، به د زوَر علامت ګڼلے شي د تانیث علامت به نۀ شي ګڼلے ـ

۶. مد (آ) په پښتو کښې نشته، البته د نورو ژبو نه اخیستې شوي ټکیو کښې به هم هغسې لیکلے شي لکه آخر ، آمد ـ

۷. سخته ,,ه ،، لکه زړۀ (دل) کښې به د ,,ه ،، دپاسه همزه لیکلے شي ـ او پسته ,,ه ،، لکه زَړه (د نوي ضد) به بې همزه لیکلے شي ـ مثلاً : زړۀ مې زړه کوتې نۀ مني دا علامه په پښتونخوا کښې پخوا راسې هم دغسې استعمالیده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ګ په پښتونخوا کښې د کاف د شوشې په کونډه لیکلے کېږي. خو په افغانستان کښې ئې ځینې خلق ګ لیکي. اوس به متفقه ,, ګ ،، لیکلے کېږي.

۹. ,, کښې ،، د پښتونخوا په یو لویه علاقه کښې د شین په اظهار وئیلے شي. په داسې کلمو کښې لکه کښېناستل، بخښنه، نخښه کښې به ,, ښ ،، ضرور لیکلے شي.

۱۰. یو ,, واو ،، داسې هم وي. چې بل توري سره شریک وئیلے شي. لکه فارسۍ کښې ,, خوان ،، پښتو کښې خولۀ. په دې کلمو کښې واو د خ سره شریک ادا کېږي دې ته واو معدوله وائي. په فارسۍ کښې دا واو صرف د خ سره شریک راځي. خو په پښتو کښې د خ، غ، ل او ګ څلورو واړو نه وروستو شریک راتلے شي. لکه خوله، غونډه، ګوته، کونډه.

۱۱. واو مجهول (مختصر واو) د پښتو په خپلو کلمو کښې د پېش د علامت غوندې راځي. لکه پوښتنه، لومړے، اوبۀ. دا به هم دغسې لیکلے شي. البته د نورو ژبو نه اخیستې کلمو کښې به واو نۀ شي لیکلے. کلمه به اصلي شکل کښې لیکلے شي. لکه ګُل، بُلبل.

۱۲. معروف واو (اوږد واو) نه مخکښې توري باندې پېش لیکل ضروري دي. خصوصاً هغه وخت کښې چې د بلې کلمې سره مشابهت لري. مثلاً لُور به په لام پېش ضرور لیکلے شي چې د ,, لور ،، سره مشابه نۀ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)

فیصله دا اوشوه چې د پښتو مخصوص حروف ځ ، څ ، ږ ، ښ به هم دغسې لیکلے شي۔

د پښتو دا مخصوص توري اصل کښې مخصوص اوازونه وو۔ چې لیک دود کښې ورته مخصوص علامات ورکړے شو۔ رو رو هغه اوازونه بدل شو او په دوؤ لویو قبیلو کښې ئې ځان ځان ته ارتقا اوشوه۔ اوس دا داسې توري دي چې یو قبیله کښې یو شان اواز لري او بله کښې بل شان۔ مثلاً ښین په ختیکو کښې د شین په شان وئیلے شي۔ او یوسفزو کښې د خ په شان۔ لیک دود ئې یو دے او اواز بیل بیل۔

دې توریو کښې ټولونه وړومبے ,,خ،، دے ۔ ددې توري اصل تلفظ داسې دے چې د ژبې سر پکښې د برنو غاښونو سره اولګي۔ او د چ یو نیمګړے شان اواز پیدا کړي۔ دغه وجه ده چې دا تورے ځینې پښتانۀ د سین په اواز او ځینې د ,,چ،، په اواز وائي او لولي ۔ لکه ځادر چې ځینې پښتانۀ ئې ,,چادر،، او ځینې ,,سادر [ځادر]،، وائي او لولي۔

دا تورے اکثر په هغه کلمو کښې راځي چې زمونږ په مشرقي ګاونډي ژبو هندی ، پنجابی ، سرائیکی او سندی یا په مغربي ګاونډي ژبو فارسی ، دري ، پهلوی کښې په ,,چ،، لیکلے شي ۔ لکه ځادر ، چادر ، ځلور ، چار ، چهار ، ځرمن چې په سنسکرت کښې چرمن او فارسی کښې چرم ده ۔ د پښتو اکېډیمۍ د لغت مطابق د ځ اواز د ساکنې ,,خ،، او ساکن سین نه جوړ دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,خ،، نه پس بل مخصوص تورے ,,خ،، دے ـ دا اواز د ژبې د سر او د برنو غاښونو د سر په اتصال پیدا کیږي ـ انګریزۍ کښې د D او Z مشترک اواز دې ته نزدې دے ـ د پښتو اکېډیمۍ په لغت کښې دا د اوز په اشتراک لیکلے شوے دے کومې کلمې چې د مشرق او مغرب په ګاونډي ژبو کښې په جیم ادا کیږي هغه اکثر او بېشتر پښتو کښې په دې شکل لیکلے شي ـ لکه ځوان ، جوان ـ ځاے ، جاے ـ دا توري د پښتنو ځینې قبیلې په جیم او ځینې په ز ادا کوي ـ لکه ځولۍ چې ځوک ورته جولۍ وایي او ځوک زولۍ ـ

د پښتو دریم مخصوص تورے ,,ژ،، دے ـ ددې یو قسم خو د فارسۍ د ,,ژ،، په شان لیکلے شي ـ خو خالصو پښتو کلمو کښې ځینې قبیلې ژ ادا کوي او ځینې جیم کلمې لکه ژبه ، جبه ـ ژوند ، جوند ـ دا عموماً هغه کلمې دي چې د فارسۍ نه راخستے شوي دي ـ هلته ئې تلفظ ,,ژ،، وو لکه ژبه ، زبان ـ ژوند ، زندګی ـ د پښتو ځینې قبیلې مطلقاً د ژ تلفظ ز ته نزدې نزدې کوي ـ

د ,,ژ،، دویم قسم د پښتو مخصوص علامت ,,ږ،، دے ـ دې اصلي تلفظ د غین او ګاف تر مینځه دے ـ او هغه ټول الفاظ په دې شکل لیکلے شي کوم چې ځینې قبیلې په ژ او ځینې په ګاف وائي ـ دا تورے ډېر زیات استعمالیږي ـ ځکه چې د فعل حال ,,ږي،، په دې شکل لیکلے شي ـ ماتیږي ، خوږیږي وغیره ـ

,,ښ،، په اصل کښې خو هغه ځاے استعمالیدو ـ کوم ځاے چې اواز د حلق په ځاے د تالو له مینځه راووځي ـ په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکل دا تورے د انګرېزۍ د X سره نژدې دے ـ اوس په هغه ټولو کلمو کښې استعمالېږي کومې چې د پښتو ځینې قبیلې په ش او ځینې په خ ادا کوي ـ لکه پښتون ، پشتون ، پختون ـ

دا کوم فرقونه یا استعمال چې اولیکلے شو دا د عامو او سرسري قاعدو د لاندې راځي ـ او ددې تورو د ټول استعمال احاطه نۀ کوي ـ په مخصوصو تورو کښې صرف هغه کلمې لیکلے شي چې پښتنې قبیلې ئې په استعمال کښې اختلاف لري او هر لیکونکے د داسې ټولو کلمو علم نۀ شي لرلے ـ بلکې شاید یو لیکونکے هم پوره پوره علم نۀ لري ـ پکار ده چې د ټولو قبیلو د مستندو عالمانو په اشتراک یو داسې فرهنګ مرتب شي چې د دا قسمه ټولو الفاظو احاطه اوکړي ـ

په دې سلسله کښې د مذاکرې ټولو ممبرانو په اتفاق دا سفارش اوکړو چې پښتو اکېډیمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مدد د استاذانو او طالب علمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې ټکو په استعمال اشتباه ختمه شي ـ

(۶)

یوه بله اهمه مسئله د ,,ی ،، د مختلفو شکلونو ده ـ په زوړ لیک دود کښې د عربۍ فارسۍ په شان د پښتو دپاره د ,,ی،، دوه شکله وضع کړے شوي دي ـ پَرته یا مجهوله ,,ے،، او غونډه یا معروفه ,,ی ،، د تلفظ په اعتبار سره دا دوه شکله د پښتو ضرورت نۀ پوره کوي ـ په پښتو کښې کم نه کم پینځۀ تلفظه د یو بل نه واضح جدا دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د زورکي نه پس ے لکه سړے
۲. د زېر نه پس ي لکه سړي
۳. چې په ,, ی ،، زور اچولے شي لکه جینۍ
۴. د فعل ,, ئ ،، لکه اوکړئ
۵. او د زېرکي نه پس ,, ې ،، لکه سړې اوبۀ۔

ددې ټولو تلفظونو دپاره جدا جدا علامات متعین کول ضروري دي چې په یو بل کښې اشتباه ختمه شي ۔ کنې دا به ګرانه شي چې لغت کښې ,, سړے ،، ته څۀ معنٰی اولیکلے شي ۔ مراد یخ ماتې اوبۀ ؟

دې مذاکرې فیصله اوکړه چې :-

(۱) مجهوله ,, ے ،، چې په خیبر پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي ۔ دا به دغلته هم دغسې لیکلے کېږي او افغانستان کښې په خپل طور ۔

مجهوله ,, ے ،، هغه ,, ے ،، ده چې مخکښې ترې د پښتو مخصوص حرکت ,, زورکے ،، وي ۔ لکه خدا ے ، سړے ، زمرے ، ځا ے ۔ په اسمونو کښې دا ,, ے ،، اکثر د واحد مذکر دپاره استعمالېږي ۔ بهر صورت پېژند ګلو ئې په مخکښې حرف زورکے دے ۔

دا مجهوله ,, ے ،، به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي ۔ لکه خبر ، ډېر

(۲) د پښتو مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ او آخر دواړو کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي ۔ لکه سړې اوبۀ ۔ ماتې ډیوې ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مخصوصه ,, ې ،، هغه ده چې مخکښې ترېنه د پښتو مخصوص حرکت زېرکے وي - د ,, ې ،، دا تلفظ په بله ژبه کښې نشته او په پښتو کښې ډېر زيات دے -

دا ,, ې ،، په کوم کوم ځاے کښې استعمالېږي - اصل معيار خو ئې اواز دے - د کومې ,, ې ،، نه چې وړاندې زېرکے وي - زېر نۀ وي - او لنډه وئيلې شي - هغه به ,, ې ،، ليکلے شي - يعني کومه ,, ې ،، چې ,, د سرے ،، په شان پَرته نۀ شي وئيلے او د ,, سرې ،، په شان مخکښې ترې واضح زېر نۀ وي - هغه مخصوصه ,, ې ،، ده - لکه :

أ- چې ، کښې ، ترې او متصل ضميرونه ې ، دې ، مې -

ب- د کوم مفرد اخر کښې چې ,, ه ،، وي - جمع ئې په دغه ئې راځي - لکه ښځه ، ښځې - شمه ، شمې - ډېر ، ډېرې -

ج- هم دغه مفرد د حروف مغيره نه وروستو لکه سروه ، د سروې ونه -

د- اسم مفعول ، واحد مؤنث لکه وهلې شوې ، خوړلې شوې -

ه- واحد مؤنث چې اخر کښې ئې سخته ی نۀ وي - لکه ادې ، بې بې وغيره -

مذکر خوړلے شوے مؤنث خوړلې شوې

و- فعل امر چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي - دا اوليکلے شي - دا وو خوړلے شي -

ز- فعل نهي چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي - دادې اونۀ ليکلې شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- فعل حال ، واحد مذکر ، تۀ ځې -
ط- فعل مستقبل ، واحد حاضر ، تۀ به ځې -
ي- فعل ماضي مطلق - واحد حاضر ، تۀ لاړې - دغسې
په ماضي قریب او بعید کښې په فعل استمراري کښې واحد حاضر ، تۀ تللې او جمع مؤنث غائب ، ښځې تللې - په ماضي تمنائي کښې واحد مؤنث حاضر ، کاش تۀ تللې وے - او واحد مؤنث غائب کاش هغه تللې وے (واحد مذکر حاضر او غائب به په مجهوله ئے لیکلے شي) په شرطیه کښې هم دغسې -
دا یو څو مثالونه دي - اصل قانون ئې هم دغه دے - چې د کومې یې نه مخکښې زېرکے وي - هغه به په غونډه ,,ی،، او لاندې باندې ټکي لیکلې شي - ,,ې،،
(۳) یا ئې تانیث به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي - لکه کرسۍ ، جینۍ -
په دې ی کښې به د ی د مخکښې حرف فشار پرېوځي او دا صرف په مؤنثو اسمونو کښې استعمالېږي -
(۴) د فعل دپاره به د غونډۍ ,,ی،، د پاسه همزه لیکلے شي - لکه اوکړئ ، اومنئ -
(۵) د معروفې ئې دپاره به د ,,ي،، د لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لیکلے شي - چې د افغانستان د مجهولې ی سره اشتباه نۀ شي - معروفه ي هغه ده چې مخکښې ترې واضح زېر وي - لکه سړي ، زمري ، په خالصو پښتو الفاظو کښې دا عموماً د سنه مفرد جمع راځي - چې اخر کښې ئې معروفه (ې) وي - لکه سړے نه سړي - په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې لفظ چې حروف مغيره داخل شي هم پرته (ے) په يا ئې معروفه کښې بدليږي ـ لکه د زمري نوکه، په عربي فارسي الفاظو به داصل مطابق ليکلے شي ـ

(۲) په ضمير متصل اويئ کښې به په ئې باندې همزه ليکلے شي او مخصوصه ئې به ليکلے شي ـ په يې کښې به يوه ,, ۍ ،، ليکلے شي ـ او په بله ی به همزه ليکلے شي ـ لکه يئ ـ

د ,, ی ،، دا مختلف استعمالونه په افغانستان او بلوچستان کښې رائج دي ـ او ليکونکي ورسره عادت شوي دي ـ انشاء الله دلته به ورسره خلق ډېر زر عادت شي ـ او بيا به پکښې څۀ تکليف نۀ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو په لیک لار
د باره ګلۍ د مذاکرې فیصلې

د پښتو لیک لار دپاره کومه کمېټي چې په متفقه ډول منتخب کړے شوه هغې د پښتو د لیک لار په باره کښې متفقه فیصلې داسې اوکړې :-

۱. هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي - او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي لکه قمیص ، قصه ، ضعیف -
او هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي - معنٰی یا شکل ئې بدل شوے ، هغه به په پښتو کښې په اوښتي شکل لیکلے کېږي لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص تکي به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو - مثلاً تورخم به په ,,ت ،، لیکو په ,, ط ،، به ئې نۀ لیکو -

۲. ,,ڼ ،، به د یو توري په شکل کښې د پښتو په اب ت یعني حروف تهجي کښې د ,,ن ،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,, نوڼ ،، وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,,ه،، لیکلے شي لکه خوشحاله (مذکر) خوشحاله (مؤنث) او دغه ,,ه،، به د تانیث مخصوص علامت نه شي ګڼلے۔

۴. ,,مد،، په پښتو کښې نشته۔

۵. مجهوله ,,ے،، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي ۔لکه سړے وغېره ۔البته په افغانستان او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے کېږي۔

۶. مخصوصه ,,ې،، به د کلمې په مېنځ کښې ,,ې،، داسې او اخر کښې ,,ې،، لیکلے شي لکه سړې اوبه، خبر وغېره ۔مجهوله یعنې پرته ,,ے،، به هم د کلمې د مخصوصې ,,ې،، غوندې لیکلے شي۔

۷. د معروفې ,,ي،، له پاره به دوه څنګ په څنګ ټکي ,,ي،، لیکلے شي لکه سړي، زمري وغېره۔

۸. یائې تانیث ,,ی،، به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي لکه کرسۍ، جینۍ وغېره۔

۹. د فعل امر دپاره به د مخکښې غونډې ,,ی،، دپاسه ,,ء،، لیکو لکه اوخورئ، اوکړئ وغېره۔

۱۰. په ضمیر متصل او ,,ئې،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,,ې،، به لیکلے شي او یا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ی،، او مخصوصه ,,ې،، لیکلے شي لکه په یئ کښې به یوه ,,ی،، او دوېمه ی،، باندې همزه لیکلے شي۔

۱۱. په داسې,,ه،، کښې لکه زړۀ، ښۀ، بۀ، تۀ د مخکښې په شان د ,,ه،، دپاسه ,,ء،، لیکو یعنې زړۀ، ښۀ، څۀ کښې به د ,,ه،، دپاسه ,,ء،، وي په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۲. ,,ګ،، به په کونډه لیکلے شي۔

۱۳. کښې کښېناستل، نخښه او داسې نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۴. معدوله ,,واو،، به د ټکیو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ، خوارۀ، ګوند، غوندې وغېره۔

۱۵. هغه ټکي یا کلمې چې د عربی او فارسی نه د پېش په حالت کښې راغلي دي، په پېش به لیکلے شي۔ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل، بلبل۔ هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به په مجهول ,,واو،، لیکلے شي لکه پوښتنه مور او نور۔

۱۶. معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي۔ او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور، سُور وغېره۔

۱۷. د پښتو مخصوص توري څ، ځ، ښ، ږ به همدغسې لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمېټې سفارش دے چې پښتو اکېډمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مرسته د استاذانو او طالبعلمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې تکیو په استعمال کښې اشتباه ختمه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیرِ دستخطي

۱. جناب پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل
۲. جناب پروفیسر جهانزیب نیاز
۳. جناب پروفیسر نصیرالدین
۴. جناب حبیب الله رفیع
۵. جناب منتظر بیتني
۶. جناب عبدالکریم بریالے
۷. جناب همیش خلیل
۸. جناب ډاکټر محمد اعظم اعظم
۹. جناب ډاکټر خالد خان ختک
۱۰. جناب محمد پرویش شاهین
۱۱. جناب پروفیسر محمد افضل رضا (اعزازي ممبر)
۱۲. جناب پروفیسر خواجه محمد سائل
۱۳. جناب نور شاه جهان انور
۱۴. جناب سیال کاکړ
۱۵. جناب ډاکټر گل جان ورور وردگ (اعزازي ممبر)
۱۶. جناب سید احمد مومند
۱۷. جناب ډاکټر محمد اسرار (اعزازي ممبر)
۱۸. جناب ډاکټر محمد اقبال نسیم ختک
۱۹. جناب خیبر افریدے
۲۰. جناب [illegible] مغموم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فیصلې اګرچې تر ډېره حده واضحه دي خو بیا هم ځینې په کښې تشریح طلب ښکارېدې ، ځکه نو دلته ئې په دې غرض په تفصیل سره بیانوؤ چې یو خو عام لوستونکے په دې نوې املا پوهه شي او یا که په نوې املا کښې لیکلي کتابونه رسالې څوک لولي نو چې لوستونکے په کښې څۀ تکلیف محسوس نۀ کړي۔

په عام فهمه ژبه کښې ددغه ټولو فیصلو وضاحت کړے شوے دے او د زیاتو ګرائمري اصطلاحاتو نه مو ځان ژغورلے دے۔ بیا هم چېرته چې داسې اصطلاحات راغلي دي د هغوي وضاحت تر خپله وسه کړے شوے دے ۔که چا ته په دې کښې څۀ ابهام ښکاره شي یا څۀ تېروتنه په کښې شوې وي که هغه په ګوته کړے شي او یا څۀ نور تجویزونه په دې لړ کښې راواستولے شي نو مننه به وي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی فیصله :

هغه کلمې چې د عربی او فارسی نه پښتو ته راغلي دي او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده ـ هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي ـ لکه قمیص، قیصه ، ضعیف وغیره ـ

پښتو ژبه کښې ډېر داسې ټکي دي چې د عربی او فارسی نه پښتوته راغلي دي او پښتو کښې هم په هغه معنٰی استعمالېږي ـ کومه چې ئې په دغه ژبو کښې ده ـ د داسې قسمه ټولو ټکیو، کلمو په حقله دا فیصله شوې ده چې د دیو په املا کښې به بدلون نۀ شي راوستے ، که هر څو د داسې ټکیو تلفظ کله کله ګران هم شي ـ ولې یو خو دا ټکي د خپلې اصلي املا له لحاظه اوس پښتو کښې مانوس شوي دي او د خالصې معنې راز هم په کښې دے ـ

پښتو ا ، ب ، ت یعنې حروف تهجي کښې ځینې توري هغه دي چې د عربی د اوازونو دپاره مخصوص دي د داسې توریو صحیح تلفظ یعنې د اواز ویستو طریقه یواځې د عربی ژبې وئیونکي کولے شي د نورو قامونو دپاره ئې ادا کول ګران دي ـ تر څو چې د بلې ژبې خاوند د تجوید او قرأت په فن پوهه نۀ وي ـ دغه مخصوص توري دا دي ـ

ح ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ث ، ذ او ق

دا اکثر په وئیلو کښې مشکل پیدا کوي خو دومره ګران نۀ دي ـ په پښتو کښې چې مونږ ګورو په دغه مخصوصو د عربی تورو کښې وړومبی پسته ,, حې ،، ح ده ـ دې ته طنزاً د حلوا حې هم وائي ـ ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواز پښتو کښې اکثر د الف د اواز په شان کېږي او نزدې نزدې د هر هغه ټکي اواز په الف کولے شي چې دغه حې لري حلوا ته الوا ، حرام ته ارام ، حُسن ته اُسن وغېره ـ خوشحال کښې دا ,,ح،، په مېنځ کښې راغلې ده ـ ولې اکثر خوشال تلفظ کېږي ـ او داسې نور ـ

د ,,ص،، اواز په ,,س،، کولے شي ـ د ص چې کوم مخصوص اواز دے ـ د هغې ادا کول د عربو نه سېوا نور څوک په اسانه نۀ شي کولے ـ پښتانۀ هر چېرته دا اواز د خپل فطرت په مطابق په س کوي ـ داسې حال د ,,ض،، هم دے ـ ضاد ، ضواد یا دواد وئیلے شي ـ

په روزمره ژوند کښې د ض اواز په ,,ز،، کولے شي لکه زمانت ، زامن وغېره ـ چې په اصل کښې ضمانت او ضامن دي کله کله په ,,د،، هم ادا کولے شي ـ لکه رضوان ته ردوان ـ خو د ,,ض،، په خپل اواز کښې لاتر اوسه په نمانځۀ کښې هم د والزالین او والدوالین جګړه ده ـ داسې د ,,ط،، اواز په ,,ت،، او د ,,ظ،، دپاره د ,,ذ،، په شان اواز وباسلے شي او هم دا قاعده جوړه شوې ده ـ ددې تورو اوازونه د خپل فطرتي مخرج په بنیاد ادا کولے شي ـ

اوس سوال دا پېدا کېږي چې هر کله یو ټکے مونږ څنګه وایو هغه شان ئې لیکو ولې نا ـ نو په دې خبره د کافي غور و فکر نه پس دا فېصله شوې ده چې کوم ټکي د عربي ، فارسي یا د نورو ژبو نه پښتو ته راغلي دي او هم په هغه معنو کښې استعمالېږي ـ کومې معنې چې ئې په خپلو اصلي ژبو کښې دي هغه به په املا کښې هم هغه شان لیکلے کېږي او شاید ددې ضرورت له مخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د حروف تهجي نه د عربي يا فارسي هغه مخصوص توري نه شي ويستلے ـ که هر څو ئې مونږ سره اواز يا مخرج نشته ـ لکه قميص به کميس نۀ ليکو ـ ځکه چې قميص د عربي ټکے دے او معنٰی ئې هم بدله نۀ ده ـ ضعيف د عربي ټکے دے او خپله معنٰی لري ځکه نو ضعيف به مونږ هم په هغه رنګ ليکو ـ ظرف که زرف اوليکلے شي غلط به وي ـ علاج ـ علامت ، صبا ـ صحيح ، قميص ، قيصه ، حلوا ، حرام ، ضبط ، ضابطه ، طريقه ، طور ، ظالم ، صراف او داسې نور ډېر ټکي چې د ديو ژبو نه راغلي دي ـ پښتو کښې ئې عام رواج موندلے دے او معنٰی ئې هم دغه ساتلې ده ـ نو دا به په خپله اصلي املا ؛ کښې ليکلے شي ـ

دويمه فيصله :ـ

,, هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنٰی يا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل ليکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربي مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ ليکو ـ مثلاً تورخم به په ,, ت ،، ليکو په ,, ط ،، به ئې نۀ ليکو ،،ـ

دا د غور وړ خبره ده ـ کله کله په املا کښې داسې بې احتياطي راشي چې د ټکي ټوله املا ګډه وډه کړے شي ـ ددې نفسياتي يا فطري جواز هم وي او د Confusion يو صورت راپيدا کړي ـ هغه داسې چې هر کله مونږ د عربي مخصوص توري پکاروؤ او تلفظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د خپل فطري مخرج په مطابق کوؤ نو لاشعوري تاثر دا راولاړ يږي چې ګنې هسې هم د ,, ت او ط اواز يو شان دے يا د ,,ع،، او ,, الف ،، او ,,ح ،، د ,, ص ،، او ,, س ،، د ,, ض،، او د ,,ذ ،، د ,, ز ،، او

,, ظ ،، د ,,ک،، او د ,, ق،، وغيره دغه سبب دے چې په بې احتياطۍ داسې املا غلطه کړے شي۔

مونږ به هغه ټکي چې خالص د پښتو دي يا د بلې ژبې نه پښتو ته پخوا راغلي دي خو شکل ئې له پخوا راسې بدل شوے دے يا ئې معنٰی بدله شوې ده نو داسې ټکي به مونږ د پښتو په خپلو توريو ليکو ۔ورومبې خبره دا ده چې پردي ټکي چې مفغن يا پښتو شوي دي لکه تپوس چې د پوښتنې په معنو کښې راځي ۔اصلاً د عربۍ تفحص نه په پښتو کښې تپوس شوے دے ۔پام د فهم نه پام شوے دے ۔داسې ځينې نورې ډېرې کلمې چې پښتو کښې ئې خپل شکل يا پښتني رنګ قايم کړے دے ۔هغه به مونږ د عربۍ په مخصوصو توريو نۀ ليکو بلکې په اوښتي شکل کښې چې څنګه پښتو کښې رائج دي هم هغسې به ئې ليکو ۔که معنٰی ئې بدله شوې نۀ هم وي د داسې ټکيو شمېر به يقيناً چې د ګوتو په شمېر وي ۔يعنې کم به وي خو دا لحاظ ساتل پکار دي او دغه ټکي اوس پښتو شوي دي۔

دې سره دا فيصله هم ده چې د پښتو پخپلو ټکيو کښې به د عربۍ مخصوص توري نۀ ليکو لکه تورخم ، توره او ځينې نور د پښتو داسې کلمې ، ټکي چې د پښتو وي دا به په ,,ت،، ليکو ۔که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې دا په ,, ط ،، اولیکلے شي یعنې طورخم ، طوره نو دا به غلط وي ـ هډ ، هډوکے ، هوډ که چېرې حډ ، حډوکے یا خوډ څوک اولیکي نو دا غلط دي ـ سحر ،ساګ او سر به صحر ، صاګ یا صر نۀ لیکو ـ زیات ، زمرے ، زانګو به ضیات یا ضیاط یا ځیات او ضمرے ، ظمرے ، ضانګو نۀ شي لیکلے ـ

دې سره دا خبره هم یاد ساتل پکار دي چې په پښتو کښې د عربۍ د مخصوصو توریو سره سم د ځینې مخصوصو پښتو توریو اوازونو کښې هم اکثر غلطي را وړاندې کېږي ـ د ,,ذ ،، او ,,ز ،، اواز نۀ یواځې د عربۍ په مخصوصو توریو سره غلط کړے کېږي بلکې د پښتو مخصوص توري ,,ځ ،، سره هم اکثر غلط شي ـ ,,ځ ،، چې د ,,ج ،، او ,,د ،، تر مېنځه د پښتو یو مخصوص اواز دے ځینې لهجې ئې تلفظ کښې د ,,ز ،، په ځاے استعمالوي ـ دا هم غلطي ده ځکه چې پښتو کښې د ,,ځ ،، خپل مخصوص اواز دے او د ,,ز ،، خپل عام اواز دے ـ نو په هغه توریو کښې خصوصي احتیاط پکار دے چې په ,,ځ ،، لیکلے شي ـ

وړاندې ذکر شوي ټکي او داسې نور چې د ,,ز ،، یا ,,ذ ،، ټکي دي هغه که په ,,ځ ،، اولیکلے شي نو غلط به وي ـ لکه زیات ، زمرے او زور که ځیات ، ځمرے او ځور څوک لیکي نو غلط دي ـ

دا شان ,, اواز ، اباسین ، ارام ،، که څوک ,, عواز ، عواظ ، عواض لیکي یا اباسین ، عباسین ، عباصین لیکي نو ناروا ده ـ ارام که عرام لیکي یا هرام لیکي غلط دے ـ کار به قار نۀ لیکو ـ کور به قور نۀ وي ـ البته قار د عربۍ د قهر نه بدل شوے دے ـ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو کښې داسې ټکي چې چرګې ,,هـ،، لري د ,,الف،، اواز ورکوي که د ټکي په مېنځ کښې راشي او په بدل شکل یا پښتني شکل هغه ټکي ولیکلے شي چې دا ,,هـ،، لري نو باک ئې دومره نشته خو چې اواز ئې پښتو کښې بدل شوے وي هله.

په داسې قسمه توریو کښې یو اواز د ,,ف،، هم دے. ,,ف،، پښتو کښې اکثر نشته خو اواز ئې اسان دے. او پښتانهٔ ئې په اسانه ادا کولے شي. دغه وجه ده چې د ,,ف،، اواز اوس پښتو کښې عام دے. کوم ټکي چې د پښتو په ,,پ،، کښې دي. د ,,ف،، کله کله غلط استعمال په کښې راځي یعنې د استعمالولو غلطي ئې په نورو داسې ټکیو کښې راشي چې ,,ف،، او ,,پ،، دواړه توري لري. په دې ټکیو او ددې په تلفظ کښې احتیاط پکار دے.

داسې ډېر ټکي دي چې د ,,ه،، ,,هـ،، او ,,الف،، د اواز اشتراک لري. خو په املا کښې د ټکي خپل اصل شکل د هغې املا او د صحیح املا دپاره پکارول پکار دي.

داسې ټکي پېژندل پکار دي چې په کومو کښې دا توري راځي د مثال په ډول هېڅ، هغه، هم وغېره داسې ټکي دي چې دا ,,هـ،، به په کښې وي نو دا د پښتو خپل ټکي به په ,,ه،، یا ,,هـ،، لیکلے شي. په الف به نهٔ شي لیکلے. دې پسې فېصله د ,,ن،، د توري په باره کښې ده چې:-

,,ن،، دیو توري په شکل کښې د پښتو په ا، ب، ت یعنې حروف تهجي کښې به د ,,ن،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,,نون،، وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ن،، د نون او ړ د مخصوص غبرګ اواز دپاره مشرانو ډېر پخوا رائج کړے وۀ ـ خو استعمال ئې چېرته کېدو او چېرته نه ـ په پښتو کښې د ,, ن،، او ,,ړ،، اکثر غبرګ اوازونه راځي ـ او داسې هم وي چې په یو ټکي کښې د ن او ړ جدا جدا اواز هم وي ـ هر کله چې داسې ټکي به ددې فېصلو نه وړاندې یو رنګ لیکلے شول یعنې د نړ په شکل کښې نو اکثر به د غلط تلفظ ویره وه ـ د مثال په توګه کُونړ او کونړ په دغه لحاظ د املا د مخه یو شان ټکي دي ـ یو خو د هغه کونړ دپاره وو چې غوړونه ئې خراب وي او څۀ اوري نه او بل د افغانستان یوه مشهوره سیمه کونړ دے ـ داسې قسم نور ټکي هم کېدے شي ـ

ولې ددې نه زیاته ضروري خبره په پښتو کښې د یو مخصوص اواز وه چې څۀ تورے ئې نۀ لرلو یا څۀ داسې علامت ورته نۀ وو وضع کړے شوے چې دغه اواز پرې ادا کړے شي ـ یعنې په ظاهره خو دا اواز د,,ن،، او ,,ړ،، مرکب شاني اواز دے ـ خو مرکب نۀ دے ـ بلکې د ,,ن،، او ,,ړ،، د مخرجونو په یو ځاے استعمال لري ـ لکه پنه ، رنا ، څنه ، ګڼ وغېره ـ هم ددې ضرورت له مخه په پښتو کښې دا تورے شامل کړے شوے دے او د یو مستقل توري په حېث په پښتو کښې د ډېر پخوا راسې رائج وۀ ـ ولې فېصله پرې نۀ وه شوې یا که شوې وه نو چېرته منلے شوه او چېرته نه ـ

اوس په متفقه ډول دا فېصله اوکړے شوه چې دا ,,ن،، به د پښتو دا ، ب ، ت یا حروف تهجي یو مستقل تورے وي او په ترتیب کښې به د نون نه پس لیکلے شي ـ په دې حساب دا د پښتو شپږ دېرشم ,, ۳۶ ،، تورے اوګرځولے شو ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا ب پ ت ټ ث ج ځ چ څ ح خ د ډ ذ ر ړ ز ژ ږ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه (هـ) ي ې ی ۍ ے او د خپل مخصوص اواز کوم چې په رڼا ، څڼه ، پڼه ، ګڼ ، تڼا ، شڼا وغېره کښې ښکاري هلته به لیکلے شي ـ چېرته چې د ن او ړ جدا اوازونه وي هغه به جدا لیکلے شي ـ

دریمه فیصله :ـ

هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په ,, ه ،، لیکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے ـ

دا یوه اهمه فیصله ده ـ په دې چې دا ,, ه ،، په پښتو کښې اکثر د تانیث علامت دے او په هر هغه اسم کښې چې دا ,, ه ،، په اخر کښې راځي اکثر مونث وي او دا د تانیث د اسم جوړولو قاعده هم ده ـ ډېر داسې مذکر اسمونه دي چې ,, ه ،، ورسره اولګولے شي نو مؤنث شي ـ د چرګ نه چرګه ـ سپین نه سپینه ـ روغ نه روغه وغېره ـ ددې نه سېوا هم په پښتو کښې ځائي مونث اسمونه هم هغه دي چې په اخر کښې ئې دا ,, ه ،، وي ـ لکه کوټه ، بوساړه ، لاره ، شنه ، تړه وغېره ـ خو هر کله چې په پښتو کښې یوه قاعده دا هم ده چې د ګرامري اصولو له مخه صفتي اسمونه په جملو کښې په بل Case کښې داسې استعمالولے شي چې د اسم په اخري توري زور لګي او اواز ئې هم داسې شي لکه چې ددې ,, ه ،، اواز ورکوي ـ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال په ډول به مذکر او مؤنث اسمونه وړاندې کړو ـ خوشحال او خوشحاله ـ خوشحال مذکر او خوشحاله مؤنث دے ـ اوس د جملې په یو مخصوص Case کښې مونږ وایو چې فلانے سړے خوشحاله دے یا هغه ناروغه دے یا اټاله دے وغیره ـ نو دا فیصله اوکړے شوه چې داسې مذکر اسمونه به په اخري توري د زور سره نۀ څرګندوؤ بلکې دا ,, ه ،، به ورسره لګوؤ او هر کله چې د مذکر اسم سره د جملې په ساخت کښې ,, ه ،، لګولے شي نو بیا پکار نۀ ده چې دا ,, ه ،، د مونث اسم دپاره مخصوصه ګڼلے شي ـ چونکه دا په وینا کښې دواړو اسمونو سره راځي نو مؤنث اسمونه چې په دغه ,,ه،، لیکلے شي هغه خو دي ،ولې ضروري نۀ ده چې د تانیث علامت دې اوګڼلے شي ـ که هر څو مونږه دا قاعده او ترکیب لرو ـ خو د مذکر دپاره به هم په خپل مخصوص ځاے کښې استعمالیدے شي ـ هغه اوازونو کښې چې د مذکر اسم ئې په یو خاص حالت کښې لري ـ زوَر به نۀ لګي بلکې دا ,, ه ،، به لګولے شي ـ په دې لحاظ به دا ,, ه ،، ددې نه پس د تانیث مخصوص علامت نۀ وي ـ

څلورمه فیصله

,, مد ،، په پښتو کښې نشته ـ

مد د عربي د اعرابو یو علامت دے او په ډېرو هغه اوازونو کښې چې یو ولاړ او اوږد ټال په کښې ورکولے شي استعمالیږي ـ دا اکثر د الف د توري په سر راځي ـ په پښتو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې استعمال نشته ـ البته د عربي ، فارسي يا اردو له اثره چې کوم ټکي پښتو ته راغلي دي ـ د هغو سره مد هم راغلے دے ـ حالانکې د پښتو خپل داسې اواز نشته ـ اردو ژبې د ځينو خالصو هندي ټکيو دپاره هم مد لازمي ګڼلے دے ـ چې دا اواز دغه رنګه ټال لري ـ نو هر کله چې د اردو نه هغه ټکي پښتو ته راتلل ، نوم خو ئې بدل نۀ کړو ولې د پښتو د مزاج له مخه ترې په وېنا کښې مد اوغورزولے شو او په عامه ژبه کښې چې هر چېرته د بلې ژبې کوم مخصوص ټکے وي د هغې نه علاوه هم مد غورزولے شي ـ دا قسمه نومونه يا کلمې په پښتو کښې د پښتو په قاعده عام استعمالېږي او د مد په ځاے په کښې د زور اواز ورکولے شي ـ

نو هر کله چې په پښتو کښې د مد استعمال نشته او بيا هم په ځينو کلمو کښې د اردو د اختلاط له وجې ليکلے شي بې ځايه ښکاري او هلته خو بېخي بې ضرورته ليدے شي چې کلمه د پښتو وي او مد پرې اولګولے شي ـ ځکه دا فيصله اوکړے شوه چې مد پښتو کښې نشته او د پښتو په کلمو به نشي لګولے ـ آم ، آواز ، آزاد کښې چې په الف کوم مد دے دا پښتو کښې د زور اواز دے ـ آم ـ آواز ، آزاد وغېره ـ

پينځمه فيصله

مجهوله ,, ے ،، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلے کېږي هغه به هم داسې پرته ليکلے شي لکه سړے ، زمرے وغېره ـ البته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به
د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې
په شان لیکلے شي۔

دا فیصله هم ډېر اهمیت لري ۔ددې نه وړاندې د مجهولې ,,ے،، په استعمال کښې ډېره زیاته بې احتیاطي کېده ۔او ددې بې دریغه غلط استعمال د پښتو په املا کښې ډېر خرابے راوستے وۀ ۔د باره ګلۍ په مذاکره کښې په دې ډېرې خبرې اوشوې چې پکښې د سوېلي پښتونخوا کوئټې او د افغانستان پوهان شامل وو ۔په سوېلي پښتونخوا کښې او هم په افغانستان کښې د مجهولې ,,ے،، پروت شکل نشته او هغوي په هغه اسمونو کښې چې مجهوله ,, ے ،، لري ۔پرته نۀ لیکي ۔او د پښتو د پخوانۍ املا د یائې معروف په شان ئې لیکي ۔هغوي سره د مجهولې ,, ے ،، د داسې استعمال ښۀ جواز هم شته ۔ولې هر کله چې په قطبي پښتونخوا کښې دې پرتې ,, ے ،، ډېر عام رواج موندلے دے ۔که د کلمې په مېنځ کښې نۀ وي نو په اخر کښې خو د تذکیر یو علامت شان هم ګرځېدلے دے ۔د قطبي پښتونخوا پوهانو د موقف مطابق په دې وخت کښې ددې ,, ے ،، استعمال ترک کول مناسب نۀ ښکارېدۀ او نۀ داسې صورت حال وۀ چې د سوېلي پښتونخوا یا د افغانستان عالمانو سره پرې اتفاق راغلے وے ۔نو په دا سبب دا فیصله اوشوه چې د قطبي پښتونخوا په املا کښې به ددې استعمال د خپل صحیح استعمال په رنګ کښې کېږي ۔البته په دغه ذکر شوو سیمو کښې به ددې ,, ے ،، په املا کښې استعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په رنګ ضروري نۀ دے هغوي به ئې په خپل رنګ کښې لیکي او مونږ به ئې هم داسې په پروت شکل کښې لیکو ـ اوس سوال دا پیدا کیږي چې دا اختلاف دې برقرار ولې وساتلے شي ـ نو اختلاف د لهجې فرق دے او د لهجې د فرق د څرګندولو دپاره ددې په استعمال کښې څۀ عیب نۀ ښکاري ـ

دلته چې د پښتو په ا ب ت یعنې حروف تهجي کښې د ,,ی،، ګانو کوم رنګ دے ـ هغه په داسې,, ي ې ی ئ ے ،، په دې کښې وړومبی ,, ي ،، یا ئې معروف دوبمه یا ئې مخصوص دریمه یائې تانیث څلورمه فعلي ی (چې د فعل په مناسبت به پرې د پاسه همزه لګولے شي) او هم دا ,,ی،، به د افغانستان یا د سوبلي پښتونخوا په املا کښې د یائې مجهول په طور استعمالیږي ـ د فعل په حال کښې به پرې البته هر چیرته ,,ء ،، لګولے شي ـ

اخري ,, ے ،، مجهوله ,, ے ،، ده ـ او په قطبي پښتونخوا کښې د کلمې په اخر کښې ددې ,, ے ،، استعمال هلته کیږي چیرته چې اسم یا اسم صفت یا په فعل کښې د تذکیر د علامت په توګه راځي ـ په دا لحاظ دا ,, ے ،، د کلمې فعل یا د اسم د مذکر کیدو نخښه هم ده ـ او قاعده هم ـ په اسم کښې لکه سړے ، زمرے ، نرے ، تندے ، پټے وغیره ـ د تذکیر په فعل کښې لیکلے ، تللے ، کتلے ،راغلے ـ د صفت په اسم کښې ښاغلے ، ساتلے ، ښکلے وغیره ـ

لکه مذکر :- سړے راغلے دے ـ

مؤنث :- ښځه راغلې ده ـ

تندے داغلے دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوزه داغلې ده۔

پټې ئې ګټلې دے۔

باړۍ ئې ګټلې ده۔

هلک ښاغلے دے۔ جینۍ ښاغلې ده۔

مذکر :- تۀ ښکلے ئې ـ مؤنث :- تۀ ښکلې ئې وغیره۔

نو د مذکر او مؤنث امتیاز په اسانه ددې یې ګانو د صحیح استعمال په سبب کېدے شي۔ دا او داسې نور جوازونه هم وو چې ددې ,, ے ،، استعمال په قطبي پښتونخوا کښې په ځاے اوساتلے شو او د سوېلي پښتونخوا او افغانستان ورسره هم اتفاق راغے۔ بل حالت هم د لیک دود لوست له رویه څۀ داسې وۀ چې مونږ په کښې ددې ,, ے ،، استعمال په خپله املا کښې ترک کولے نۀ شو۔

البته دا خبره باید چې صلائې عام شي۔ په املا کښې که څوک ددې ,, ے ،، د استعمال پېروي هغسې کوي څنګه چې ئې مونږ په قطبي پښتونخوا کښې کوؤ۔ نو څۀ پابندي دې نۀ وي۔ مطلب دا دے چې که د سوېلي پښتونخوا خلق ئې په اسانه په خپله املا کښې رائج کولے شي نو باید چې رائج شي۔

شپږمه فیصله :-

مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ې ،، داسې او په اخر کښې داسې ,, ې ،، لیکلے شي۔ لکه سړې اوبۀ ، خېر وغیره۔ مجهوله یعنې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ے ،، به هم د کلمې په مېنځ کښې د ,,ې ،، د مخصوصې ,,ې ،، غوندې لیکلے شي۔

د مخصوصې ,,ې ،، شکل چونکې په پښتو کښې مخصوص دے بل چېرته نشته نو په دا سبب دا فیصله هم پخوا شوې ده او اوس هم ددې د لیکلو په مناسبت دا فیصله اوشوه۔

د یائې مخصوص اواز په پښتو کښې داسې دے چې د عربی د زبر سره نزدې دے۔ خو ددې نه لږ شان ې ته راجخت دے۔ په اردو کښې د ,,ی ،، دوه اوازونه دي ۔ یعنې د مجهولې ,,ے ،، اواز او د معروفې ,,ی ،، اواز د پښتو د یائې مخصوص ,,ې ،، اواز ددې دواړو تر مېنځه یو قسم اواز لري۔

د مثال په طور ددې اواز فرق که مونږ ګورو یو ټکے سړے (نر) به واخلو ۔ ددې جمع ,,سړي ،، ده ۔ په سړے کښې مجهوله ,,ے ،، ده او په جمع کښې ئې معروفه ,,ي ،، راځي او دا قاعده هم ده چې هر چېرته مونږ د مذکر د داسې اسم جمع کوؤ نو معروفه ,,ي ،، به راځي ۔ لکه ,,سړے روغ دے ،، ددې جمع شوه ,,سړي روغ دي ،، په سړے کښې چې څنګه اواز دے هغه په سړي اوبۀ کښې بدلېږي ۔ یعنې سړے او سړي (یخې) کښې د ,,ی ،، د اواز فرق دے ۔ دا یائې مخصوص د کلمې په مېنځ کښې هم هر چېرته راځي او اواز به ئې هم دغه مخصوص وي ۔ که د ټکي په مېنځ کښې راځي ۔ نو هغه لکه : خېر ، تېر ، ګېر ، شمېر ، څېر وغېره ۔ ولې که په اخر کښې راځي نو اکثر صفاتي نوم هم سازوي ۔ دا هم یوه اهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره ده چې هر کله په اخر کښې د فعل یا اسم سره راشي نو خامخا به د تانیث علامت وي ـ که په صفاتي اسم کښې راشي نو د مؤنث صفاتي اسم سره به وي لکه سړې ، ښې ، اوږدې وغیره ـ دا جمع مؤنث اسمونه دي ـ قاعده دا شان ده چې واحد مؤنث اسم چې په اخر کښې ئې ,, ه ،، راځي ـ د هغې د جمع په اخر کښې به یائې مخصوص راځي لکه اوږده ،اوږدې ـ اوږه ،اوږې ـ ښځه، ښې ـ سړه، سړې ـ تبره ، تبرې ـ پټه ، پټې ـ څرګنده ، څرګندې وغیره ـ

ددې نه سېوا په نورو ډېرو ټکیو کښې هم دا مخصوصه ,,ې،، راتلے شي او راځي ـ که اسم نۀ هم وي ـ حرف وي یا حرف جار وي ـ دا هر چېرته د مخصوص اواز دپاره راتلے شي ـ لکه داسې ، ولې ، چې ، چېرې ـ ددې ,, ې ،، یو خصوصي اهمیت دا هم دے چې د نوې املا نه وړاندې به چونکې اکثر دا نۀ شوه لیکلے نو د کلمې په مفهوم کښې به اکثر مشکل پېښېدو یعنې مخصوصه ,, ې ،، به هم اکثر په مجهوله ,, ے ،، لیکلې شوه ـ په کلمه کښې به اکثر د تذکیر و تانیث د فرق مشکل پیدا کېدو ـ ددې ,, ې ،، په راتلو دا ګراني ختمه شوه او د ګرائمر په قاعدو جوړولو کښې هم اساني راغله ـ په لنډو ټکیو کښې که مونږ د ,, ی ،، ګانو فرق ښکاره کوؤ نو هغه به داسې وي ـ

مثال :- سړے سړې اوبۀ څښې ـ په سړے کښې مجهوله ,, ے ،، ده چې د مذکر اسم علامت دے ـ سړې اوبۀ کښې مخصوصه ,, ې ،، چې مؤنث ده ـ او څښې کښې معروفه ,, ي ،، چې لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لري ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په غور اوکتے شي نو د دري واړو يې ګانو فرق په کښې واضح دے ـ څنګه چې ذکر اوشو چې هر هغه اسم چې مؤنث وي د هغې جمع کښې به د تانيث د علامت به طور دا ,, ې ،، راځي ـ لکه مېخانه ، مېکده ، کتبه ، حجره وغېره چې جمع شي نو مېخانې، مېکدې ، کتبې ، حجرې به شي ـ

دلته دا خبره هم زياتول پکار دي چې په پښتو کښې اګرچې اوس ,, ه ،، د تانيث مخصوص علامت نۀ دے ولې بيا هم په خپل ترکيب کښې هر واحد مؤنث اسم به په اخر کښې دا ,, ه ،، لري او چې په کوم اسم کښې دا ,, ه ،، وي ـ د هغې د جمع په وخت کښې به يائې مخصوص لګي او دا رنګه يايې مخصوص تر ډېره حده د تانيث هم علامت دے ـ

هم په دغه فېصله کښې يوه خبره بله د مجهولې ,,ے،، په حقله هم ده او هغه صرف دومره ده چې مجهوله ,,ے،، چې هر کله د کلمې په مېنځ کښې راځي هغه بـــه هم د مخصوصې ,, ۍ ،، په شان په لاندې باندې ټکيو ليکلے کېږي ـ يعنې يواځې د کلمې په مېنځ کښې به مونږه د شکل په لحاظ چې د Voval واول (اعرابو) کار کوي او ټکي يا توري سره خپلو کښې جوړوي به يواځې په ,, ۍ ،، دغه رنګ ليکو ـ اوازونه به ئې جدا جدا هم کېدے شي ـ چرته چې د کلمې په مېنځ کښې معروفه ,,ي ،، راځي ـ هلته به لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لګولے شي ـ يعنې داسې ۍ مجهوله او مخصوصه ې به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکيو ليکلے شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

د معروفي ,,ي ،، دپاره به دوه څنګ په څنګ ټکي ,,ي،، لیکلے شي ـ لکه سړي ، زمري وغیره ـ

دا فیصله د معروفي ,,ي ،، د نوي شکل په باب له ده ـ ددې فیصلې نه وړاندې به معروفه ,,ي ،، هم داسې غونډه ,,ی،، لیکلے شوه ـ د نوې فیصلې مطابق به معروفه ,,ي ،، هر کله چې د کلمې په اخر کښې راځي ـ لاندې به پراتۀ دوه څنګ په څنګ ټکي لګولے شي ـ یعنې داسې ,,ي،، دا معروفه ,,ي ،، هسې هم ډېره زیاته استعمالېږي ـ واحد ، جمع ، فعل هر څۀ کښې راتلے شي خو اکثر د اسمونو د جمع په وخت کښې په اخر کښې راځي او یو مخصوص علامت یا قاعده هم په دغه لړ کښې داسې ده چې هر چېرته د مذکر واحد اسم چې اخر کښې ئې مجهوله ,,ے،، راځي ـ د هغې د جمع په حالت کښې به دا معروفه ي اکثر راځي لکه نرے = نري ، سړے = سړي ، زمرے = زمري غاښے = غاښي ، لوښے = لوښي وغیره ـ

ددې نه سېوا په نورو کلمو کښې هم راځي ـ اوس دا فیصله اوشوه چې څۀ ته معروفه ,,ي ،، وائي د هغې شکل به داسې وي ـ ,,ي ،،

اتمه فیصله :-

یائي تانیث ,,ی ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي ـ لکه کرسۍ ،جینۍ وغیره ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ,,ی،، چې د عامې غونډې ,,ی،، شکل دے ـ خو په اخر کښې ورته یو لکۍ شانې یعنې کش لګولے شي ـ ,,ی،، او په دغه کش سره دا د یائې تانیث شکل دے دا خالص د تانیث علامت دے ـ ددې په اخر کښې دا کش ډېره اسانې پیدا کوي او په اسانه پېژندلے او لیکلے شي ـ

په پښتو کښې هر هغه اسم چې مؤنث وي او په اخر کښې دا ,,ی،، راځي نو د کش په سبب به پېژندے شي ـ ددې رواج هم د پخوا راسې ؤ خو په انتشار کښې وۀ ـ چا به لیکله او چا نه ـ ډېر خیال به ئې نۀ شۀ ساتلے ـ د مؤنث دداسې قسمه اواز کوم چې په جینۍ ، کرسۍ کښې دے هلته به د ی دپاسه همزه لګولے کېدۀ او مشکل به ترې پیدا کېدۀ ـ اوس د کش ,,ی،، د مؤنث اسم یو مخصوص علامت اوټاکلے شو ـ

د مثال په ډول ، کرسۍ ، جینۍ ، نواګۍ ، سلګۍ ، چپلۍ ، ځپلۍ ، کراچۍ ، پنډۍ ، لولۍ ، پولۍ ، جولۍ وغېره ـ

په دې کښې دا خبره هم د غور وړ ده چې داسې قسمه ځینې مؤنث اسمونه د جمع په حالت کښې هم راځي ـ لکه خانۍ تربورولۍ ، ښادۍ وغېره ـ خو دا د جمع او واحد کله کله یو رنګ هم لري ـ لکه سپۍ ، سیلۍ ، کرسۍ ، والۍ ، تنکۍ ، تنکۍ ، نالۍ ، ګولۍ ، جالۍ ، ټالۍ وغېره ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

د فعل دپاره به د مخکښې غونډې د ,, ی ،، دپاسه ,,ء ،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغیره۔

ددې مطلب دا دے چې موږ سره په یو لحاظ دا ,,ی،، زیاته شوه۔یعنې د ,,ی ،، دپاسه به همزه یواځې په هغه صورت کښې لګوؤ چې د فعل دپاره استعمالیږي ۔لکه ډوډۍ اوخورئ ۔د خوړلو نه اوخورئ ، وړئ ، لرئ ، کوئ ، ساتئ ، راځئ۔

د فعل امر یا فعل د نورو حالتونو نه سېوا هم ددې ,,ئ،، استعمال په پښتو کښې شته ۔,, ته تلے وې ،، جمع ,,تاسو تلې وئ،، چې دا هم د کېدلو نه د فعل یو حالت دے۔

د ,,ی ،، دپاسه همزه د خپل اوازپه مناسبت لګې ۔ځئ، کوئ ، خورئ وغیره کښې چې کوم اواز د ,, ی ،، دے هم ددې دپاره دا تخصیص شوے دے ۔دې نه علاوه ,, تاسو څوک یئ،، په دې کښې هم د دوېمې ی دپاسه ,, ء ،، دے ۔واحد ,,ئې،، داسې دے۔چې تۀ څوک ئې ۔او بیا د یائې مخصوص دا قسمه اوازونه چې د جمعې حالت ته راځي نو د ,, ی ،، دپاسه به همزه لګي۔

لسمه فیصله

په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلے شي ۔او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ,, ی ،، باندې
همزه لیکلے شي۔

ددې مطلب دا دے چې ضمیر متصل دپاره چې د ,,ی،، کوم اواز دے۔ هغه به د همزه په ئ او یائې مخصوص یو ځاے لیکلے شي۔ لکه ,, فلانے ئې راوستو ،، ,, هغه ئې ښکل کړو ،، میاں صاحب ئې مشر کړو ،، وغېره۔

په دې فېصله کښې دې خبرې سره هم اتفاق اوشو چې که څوک هم دغه ئې داسې لیکي ,, یې ،، نو هم خېر دے۔ او لکه چې وړاندې ذکر اوشو د جمع په حالت کښې چې کوم د دوه یې ګانو استعمال دے۔ هغې کښې به وړومبی ,, ي ،، یائې معروف او په دوېمه همزه لګي ,, یئ ،،

یوولسمه فېصله :-

په داسې ,, ه ،، کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، لیکو۔

یعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، وي ۔ په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي۔ دا یوه اهمه فېصله ده ځکه چې د افغانستان او سوېلي پښتونخوا پرې هم اتفاق راغے۔

دا هسې خو د ,, ه ،، یو سخت یا لنډ شان اواز دے۔ خو تر ډېره حده د مذکر علامت هم دے ۔ اګرچې د ,,ه،، دپاسه ,,ء،، خالص د تذکیر د علامت توګه نۀ دے خو نور ټول هغه اسمونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتي اسمونه او کلمې به خامخا مذکر وي چې د ,,ه،، دپاسه همزه لري ـ د ,,ه،، په باره کښې وړاندې فيصله کښې دا خبره شوې وه چې دا به اوس د مؤنث مخصوص علامت نۀ وي خو بيا هم تر ډېره حده دا د مؤنث اسم جوړولو يوه قاعده ده ـ په عام يا ساده رنګ کښې ,,ه،، که راځي نو د مؤنث دپاره ډېره يا اکثر راځي او چې دپاسه پرې ,,ۀ،، وي نو داسې اسم يا کلمه اکثر مذکر وي ـ لکه

ښه	(مؤنث)	ښۀ	(مذکر)
د وړه	(مؤنث)	جمع وړې دے	
د وړکي	(مذکر)	جمع وارۀ	
پښتنه	(مؤنث)	جمع پښتنې	
پښتون	(مذکر)	جمع پښتانۀ	

خو دا باقاعده قاعده نۀ ده ـ تر څۀ حده ده ځکه چې د ,,ه،، دپاسه ,, همزه،، د خپل مخصوص لنډ اواز دپاره لګي ـ د تذکير و تانيث د مسئلې نه سېوا هم ډېرې زياتې کلمې هغه دي چې مذکر مؤنث نۀ دي ـ خو د ,,ه،، دپاسه پرې همزه لګي لکه تۀ ، څۀ ، ښۀ ، پۀ ، وغېره ـ

دې کښې تۀ د تخاطب داسې کلمه ده چې د مؤنث او مذکر دواړو دپاره راځي ـ

اوبۀ ځان ته اواز دے او مؤنث جمع ده خو د اواز له رويه پرې ,,ۀ،، لګي څۀ کښې د خپل اواز له مخه راځي ـ زړۀ ، ترۀ کښې هم دے ـ خو بيا هم د اکثر مذکر اسمونه چې جمع شي نو دا اواز ورکوي لکه د سُور نه سرۀ ، پروت نه پراتۀ ، د زوړ نه زاړۀ ، پښتون نه پښتانۀ ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نه سېوا ځينې مخصوص د پښتو هغه اسمونه دي چې دا اواز لري لکه راغۀ ، وانبۀ.

د مصدر ځينې شکلونه هم داسې بدلولے شي ـ د تلل نه تلۀ، وتل نه واتۀ ـ وهل نه واهۀ ـ کتل نه کاتۀ ـ چې مصدري اسم ته راجع دي نو پښتو کښې ددې ,, ه ،، چې ,, ۀ ،، وربانديې وي خپل مخصوص اواز دے او په اسمونو کښې فعلونو کښې هر چېرته چې دغه اواز وي که مذکر وي او که مؤنث په دغه رنګ به ليکلے شي.

په سوېلي پښتونخوا کښې او افغانستان کښې ددې فېصلو نه وړاندې د ,, ۀ ،، د ليکلو دا رواج عام نۀ وۀ ـ اوس هغوي هم ددې پابند دي چې هم داسې به ئې ليکي.

دولسمه فېصله :ـ

,, ګ ،، به په کونډه ليکلے شي

په قطبي پښتونخوا کښې خو د پخوا راسې ,,ګ،، په کونډه ليکلے شو ـ ولې په افغانستان کښې به د فارسۍ ,,گ،، په شان ليکلے کېدۀ ـ نو هر کله چې د فارسۍ او هندۍ ټول داسې توري مونږ په کونډه ليکو لکه : ټ ـ ڈ ـ ڑ وغېره ـ نو يو په کښې ,, ګ ،، هم دے ـ اوس به دا په پښتو هر چېرته په کونډه ليکلے شي، هم افغانستان او هم سوېلي پښتونخوا کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله

کښې، کښېناستل، نخښه ، بخښل او داسې
نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

دا هم متفقه فیصله ده ۔ ,, کښې ،، چې ختک او ځینې نور قبائل ورته کشې وائي ۔داسې د ختکو او نورو ځینو قبیلو هغه کلمې چې په ,, ش ،، لیکلے او وئیلے شي ۔او په ځینې نورو لهجو کښې ددغه ,,ش ،، اواز په ,, خ ،، ویستلے شي ۔نو دا یوه زړه پخوانۍ فیصله ده چې د ,, ش ،، او ,, خ ،، فرق دپاره به د پښتو مخصوص تورے ,, ښ ،، لیکو ۔,, ښ ،، د پښتو د ځینو قبیلو یو مخصوص اواز هم دے ۔چې اکثر ئې د غرۀ مومند وائي ۔خو د ختک او یوسفزۍ لهجې یا د Soft او Hard لهجې تر مینځه چې د ش او خ کوم اختلاف دے ، د هغې د اتفاق راوستو دپاره به دا ,,ښ،، هلته لیکلے شي ۔چې یو خوا ,,ش،، وي او بل خوا ,, خ،، وي ۔کوم کلمات چې د نرمې لهجې خلق په ,, ش ،، ادا کوي او هم دغه کلمې د نورو قبیلو په لهجو کښې په ,, خ ،، ادا کېږي نو داسې به نۀ وي چې د چا ځنګه خوښه وي یا ځنګه ئې وائي هغسې دې لیکي ۔داسې کلمې به نۀ په ش لیکلے شي او نۀ په ,, خ ،، بلکې دا به په ,,ښ،، لیکلے کېږي۔

د مثال په طور کښې کښېناستل ، نخښه ، غوښه ، غوښتل ، وغېره د نرمې لهجې خلق کشې ، کشېناستل ، نخشه ، غوشه او غوشتل وائي ۔او د نورو قبیلو خلق ئې کې کېناستل ، نخه ، غوخه او غوختل وائي ۔داسې نو بلا کلمې دي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف لري خو ددې دپاره به د ,, ښ ،، دا درېمګړے حرف استعمالېږي او دواړه لهجې به ئې وئيلے شي -

ددې نه وړاندې په کابل افغانستان کښې اوس اوس دا رواج شروع شوے وۀ - چې ,, کښې ،، به ئې کې ليکله - او داسې نورې د ښ کلمې به ئې نظر انداز کولې - هغوي هم اوس ددې پابند شول او هغه رنګه به ئې ليکي څنګه چې دلته ليکلے کېږي -

څوارلسمه فيصله

''معدوله واو به د ټکيو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خواړۀ ، ګونه ، غوندې وغېره ''

ددې فيصلې نه وړاندې د داسې ټکيو پحقله پښتو املا کښې انتشار وۀ - چې د چا به څنګه خوښه وه هغسې به ئې ليکله - معدوله واو هغې ,, واو ،، ته وائي چې په ليکلو کښې راځي خو په وېنا کښې نۀ راځي - لکه تنخوا ، خوا مخوا ، زکوٰة ، خولۀ ، خواړۀ ، غوندې او د ځينې پښتو لهجو کښې لوستل وغېره - په اواز کښې يا وېنا کښې عام طور دا ټکي داسې راځي - تنخا ، خامخا ، زکات ، خلۀ ، خاړۀ ، غندې ، لُستل وغېره - نو هر کله چې د وېنا سره سره د ټکي د ليکلو هم خپل يو معنوي شناخت وي - ددې نه سېوا ادائيګي ئې هم په بېلو بېلو لهجو کښې جدا جدا وي نو دا فيصله اوشوه چې معدوله واو به په ليکلو کښې خوا مخوا ليکلے شي او د کلمې نه به غورزولے نۀ شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کښې یوه اهمه خبره دا ده چې معدوله یواځې د ,,و،، دپاره اکثر راغلې اصطلاح ده ـ په عربی کښې اکثر دا ,,و،، په مخصوصو صورتونو کښې راځي ـ خو ددې اطلاق د نورو ژبو په ډېرو داسې کلمو کېدے شي چې د تلفظ دغه صورت لري ـ په وړاندې ذکر شوؤ مثالونو کښې یو مثال مونږ د یوې مخصوصې لهجې ورکړے دے ـ لُستل ـ دا په اصل کښې لوستل دے ـ یعنې په ډېرو لهجو کښې په دې کښې د معدوله ''و'' حیثیت نۀ لري ـ خو ځینو لهجو کښې شته ـ او هغوي ئې په پېش تلفظ کوي ـ دلته ,,و،، په وېنا کښې نۀ راځي او معدوله دے ـ خو لیکل ئې پکار دي ـ داسې مثالونه د ځینو نورو تورو هم شته چې په وېنا کښې نۀ راځي خو په لیکلو کښې راځي او معنی ئې هم هله مکمله شي چې په لیکلو کښې صحیح اولیکلے شي ـ

پینځلسمه فیصله

هغه ټکي یا کلمې چې د عربی او فارسی نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ـ په پېش به لیکلے شي ـ یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله ,,و،، لیکلے شي ـ پوښتنه ، مور ، نور وغېره ـ

ددې فیصلې په رڼا کښې به یواځې داسې ټکي چې د عربی او فارسی نه د پېش په حالت کښې پښتو ته راغلي دي ـ هغه به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېش لیکلے شي ـ لکه ګُل ، بُلبل د فارسۍ ټکي دي ـ بالکل یا کُل وغېره چې ددغه ژبو ټکي دي هم داسې به لیکلے شي د پښتو چې کوم خپل اصل کلمې دي هغوي کښې به مجهول واو لګولے شي د پښتو مجهول واو په یو لحاظ د پښتو مخصوص واو هم دے ـ یعنې ددې واو چې په پښتو کښې کوم اواز دے هغه یواځې پښتو کښې دے ـ چې د اردو او فارسۍ ,,و،، ددې قسمه واو لږ جدا اواز لري ـ اګرچې ددې واو اواز د پېش سره نزدې اواز لري خو د پېش اواز نۀ دے ـ د پښتو د مجهول واو مخصوص اواز دے ـ لکه تور ، نور ، مور ، سور ، خور وغېره کښې دا اواز دے ـ دا که یواځې په پېش اولیکلے شي هغه به غلط وي ـ لکه د تور په ځاے تُر ، د نور په ځاے نُر ، د مور په ځاے مُر ، د خور په ځاے خُر وغېره ـ دا د مخصوص یا مجهول واو اواز په پوښتنه ، غوښتنه ، ګوته وغېره کښې هم دے او داسې ډېر نور ټکي دي چې دا اواز په کښې راځي ـ دلته دا خبره هم د یاد ساتلو ده چې خالص د پښتو هغه ټکي چې د پېش سره نزدې اواز لري ـ اکثر بدلولے شي ـ لکه هُم ، دا هم چېرته ام دے ـ یوم هم راځي ـ چې فطري پښتو ده ـ لکه ,,یوه خبره دا هم ده،، په ځاے وئیلے شي چې ,,یوه خبره دام ده،، نو په اصل کښې هم په پېش وئیل پښتو کښې عام نۀ دي ـ بلکې هم زیات وئیلے کېږي ـ یواځې د پېښورۍ پښتو په لهجه کښې د هندکو په اختلاط په پېش وئیلے کېږي او دغه مثال د ځینو نورو ټکیو هم دے ـ دې سره دا وضاحت هم ضروري دے چې اکثر ټکي یا کلمې چې د اردو ژبې د اختلاط د وجې ئې د پېش رواج موندلے دے او کلمې خالصې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو دي هغه به په خپل اصلي رنګ کښې ليکلے شي ـ لکه پښتو ، پښتون ، پښتنه وغيره چې ,, پ ،، زور لري ـ "Pakhto" په پښوري لهجه کښې په پېش وئيلے شي او په نورو قبيلو کښې چې دغه پېش غلط رواج موندلے دے نو هغوي ئې د خپل فطرت مطابق په مخصوص د پښتو مجهول واو تلفظ کوي ـ که په غور واوريدے شي نو داسې خلق ورته پوښتون او پوښتو وائي ځکه نو دا خيال ساتل ضروري دي چې دا دې په زور وئيلے او ليکلے شي ، چې ژبه صفا پاتې شي ـ

شپاړسمه فيصله :ـ

معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغيره ـ

دا فيصله واضحه ده ، خو دا ضرورت به وي چې دداسې کلمو لکه نُور ، سُور ، ضرُور کښې به معروف واو وي او واو دپاسه به پېش لګولے شي ـ چې د مجهول واو نه پرې مختلف ښکاري يعنې په کومه کلمه چې د واو دپاسه پېش رانۀ شي نو غلط فهمي ترې پيدا کېدے شي چې دا جوړ مجهول واو دے او پېش چې پرې دپاسه اولګي نو لازماً به معروف واو وي او اواز به ئې هم د معروف واو وي کوم چې وغيره کښې يا نُور کښې دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې لیکلے شي۔

دا اخري فیصله ده او اهمه ده ۔ ددې نه وړاندې به اکثر داسې کېدهٔ چې ځ (ځیم) چې اواز ئې د انګریزي TS سره نزدې دے او پښتو کښې ,,ز ،، ته هم نزدې شانې اواز لري ۔ یا د ځینو لهجو خلق ئې نهٔ شي ادا کولے او اکثر هغه کلمې چې د ,,ځ ،، تورے لري اکثر ئې لیکي هم په ,,ز ،، او د ,,ځ ،، تلفظ هم د ,,ز ،، په شان کوي ۔ یا به په لیکلو کښې تېروتل ۔

په اصل کښې ,,ځ ،، د پښتو د یو مخصوص اواز علامت دے ۔ د ا ، ب ، ت په ترتیب کښې د ,,ج ،، نه پس راځي ۔ د ,,ج ،، او ,,ز ،، تر مېنځه داسې اواز لري ۔ چې ژبه پرې د غاښونو سره لګي ۔ په پښتو کښې ددې خپل مخصوص اواز دے او اکثر داسې هم شوي دي ۔ چې کوم ټکي د فارسۍ او هندۍ نه پښتو ته راغلي دي او اصل ئې ,,ج ،، دے د هغې اواز په پښتو کښې د پښتو د مزاج له مخه اکثر په ,,ځ ،، بدل شوے دے یا بدلېږي ۔ لکه جنګل نه ځنګل ، جوان نه ځوان ، جائے نه ځاے وغېره ۔ خو ددې نه سېوا د پښتو خپل ډېر ټکي هم په دې اواز شته ۔ پښتو کښې د ,,ج ،، تورے هم د پښتو خپل اواز دے ۔ د فارسۍ هندۍ یا عربۍ ډېر ټکي هم خالص په ج وئیلے کېږي او د پښتو خپل کلمات هم په ج شته او داسې ټکي به په ,,ج ،، لیکلے هم شي او وئیلے هم ۔ لکه جولا ، جامې ، (ژامې نا) (کپړې) جمرود ، جمامه وغېره ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د ,,ځ،، خپل مخصوص اواز دے ـ هغه ټکي چې د ,,ځ،، دي هغه به په ,,ځ،، ليکلے شي ـ په ,,ز،، يا ,,ذ،، ليکل به غلط وي ـ چونکې دا ,,ځ،، د ج سره نزدې دے او د پرديو ژبو هغه ټکي چې د ,,ج،، نه پښتو کښې ,,ځ،، شوي دي نو ځکه ئې د حروف تهجي په ترتيب کښې به د ج نه پس ليکلے شي ـ

بله خبره دا ده چې د پښتنو ځينې قبيلې هم په دې کلمو کښې د تلفظ اختلاف لري ـ او د ,,ځ،، تورے ددغه اختلاف تر مېنځه يو اتفاق هم راولي ـ هغه داسې چې د مروتو او ګنډه پور قبيلې چې کوم کلمات په ج ادا کوي هم هغه کلمې د يوسفزيو يا نورو قبيلو خلق په ,,ز،، تلفظ کوي ـ ددې دواړو د اختلاف تر مېنځه د ,,ځ،، تورے دے چې هم ,,ج،، ته نزدې دے او هم ,,ز،، ته خو زيات اهم په دې دے چې داسې کلمې نۀ په ج دي او نۀ په ,,ز،، بلکې په ,,ځ،، دي ـ لکه مروت او ګنډه پور چې جنې، جوان، جنګل وغېره وائي ـ نو د يوسفزيو په اواز کښې زنې، زوان او زنګل وئيلے کېږي ـ حالانکه دا ځنې، ځوان، ځنګل دے او شناخت ئې هم د دواړو دپاره اسان دے او ليکل لوستل ئې هم دواړو ته اسان دي ـ دا د ژبې فرق دے ـ ځلا، ځلان، ځلنده وغېره ـ د پښتو ټکي که د مروتو په ژبه جلا، جلان، جلده راځي يا د نورو قبيلو په ژبه زلا، زلان يا زلنده راځي نو د عيب خبره نۀ ده خو اصل کښې دا ټکي د پښتو د مخصوص اواز په ځ دي ـ او بايد چې په مشق او زدکړه هم دواړه لهجې خپلې هم کړے شي او د ادا کولو طريقه هم خپله کړي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,خ،، نه پس بل مخصوص تورے ,,خ،، ،،خې،، دے ـ دا هم د خ په شان د پښتو خپل مخصوص اواز دے ـ چې نه خو ,,چ،، ده او نه ,,ث،، یا ,,س،، ـ د پښتو خپل ډېر کلمات په دې ,,خ،، وئیلے شي ـ خو د ,,خ،، په شان د مروتو قبیلې یې نه شي ادا کولے نو د ,,چ،، په اواز هغه ټکي وائي کوم چې په ,,خ،، لکه هغوي خه ته چه وائي ـ خوک ته چوک وغېره او هم دا کلمې د یوسفزیو په لهجه کښې اکثر په س ادا کولے شي چې غالباً ورو ورو ئې د ژبې نه د ,,خ،، مخصوص اواز هېر کړے دے ـ لکه خوک ته سوک خه ته سه ـ خه رنګه ته سه رنګه وغېره وائي ـ حالانکه دا ,,خ،، اواز لري ـ او د پښتنو په اکثریتي قبیلو کښې هم داسې ادا کولے شي ـ

بله اهمه خبره دا هم ده چې کوم ټکي د فارسي هندي ژبو کښې په ,,چ،، دي ـ او هغه پښتو ته راغلي دي ـ نو اکثر ئې اواز په ,,خ،، بدل شوے دے لکه چادر ، خادر ، چارپاے ، خاروے ، چپر ، خپر وغېره ـ نو دا هم د مروتو او د یوسفزیو تر مېنځه د چ او ,,س،، په اختلاف کښې اتفاق راولي ، چې خادر ، خوک ، خپر وغېره به چادر ، چوک ، چپر هم نه شي وئیلے او لیکلے ـ داسې به سادر ، سوک ، سپر وغېره هم نه شي لیکلے ـ دا به د پښتو د خپل شناخت دپاره په ,,خ،، لیکلے شي چې د پښتو مخصوص تورے دے ـ ولې ورو ورو د ځینو قبیلو د لهجې نه اوړېدلے دے ـ باید چې د خپل مخصوص اواز مشق ئې اوکړے شي یا کم نه کم د لیکلو تر حده ئې خیال اوساتلے شي ـ که تلفظ ئې د خپلې لهجې مطابق هم کوي نو خبر دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مخصوص تورے د ,, ښ ،، دے ـ ددې ذکر وړاندې هم راغلے دے ـ دا هم د پښتو مخصوص اواز دے ـ خو د نرمې او سختې لهجې ترمېنځه اختلاف کښې د اتفاق علامت هم دے ـ هغه داسې چې ختک یا قندهاري لهجه کښې کومې کلمې په ,,ش،، ادا کولے شي هغه کلمې اکثر په یوسفزۍ لهجه کښې په ,,خ ،، وئیلے کېږي ـ نو هر کله چې د یوسفزیو په لهجه کښې ,,ش،، هم شته او ,,خ ،، هم او داسې قندهاري یا ختک لهجه کښې هم ,,ش،، شته او هم ,,خ ،، خو اکثر کلمې داسې هم دي چې د یوې لهجې خلق ئې په ش تلفظ کوي او د بلې لهجې اوسېدونکي ئې په ,,خ ،، کوي ـ نو داسې کلمې به په ,,ښ،، لیکلے شي ـ چې دواړه لهجې ئې د خپلې لهجې مطابق وئیلے شي ـ لکه پښتو ، پښتون چې پشتو او پختو به نۀ شي لیکلے بلکې پښتو او پښتون به وي ـ یعنې په ,, ښ ،، به وي ـ داسې خۀ او شۀ ـ اوخ اُوش ، پشه او پخه ، روشان او روخان وغېره به ښۀ، اوښ ، پښه ، روښان وي ـ چې دواړه لهجې ئې هم شناخت په اسانه کولے شي او هم لیکلے او وئیلے شي او په لیک کښې به ئې اتفاق او وحدت هم وي ـ

بله د پښتو مخصوص تورے ,, ږ ،، دے ـ دا یو ضروري تورے دے دا هم د دوؤ لهجو تر مېنځه د اتحاد علامت دے ـ ځکه چې ختک یا قندهاري لهجه کښې چې کوم کلمات په ,,ژ،، تلفظ کېږي هغه په یوسفزۍ لهجه کښې په گ تلفظ کولے شي ـ لکه ژیره، گیره ، ژمنځ ، گمنز ، ژلۍ ، گلۍ ، تیژه ، تیگه وغېره ـ نو ددې لهجو تر مېنځه به داسې ټکي په ,,ږ،، لیکلے شي ـ لکه ږیره ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږمنځ ، ږلی ، تیږه ، وغیره ځکه چې داسې به دواړه لهجې په اسانه د اصل کلمې شناخت کولے شي۔

ددې سره دا خبره هم ضروري ده چې ځینې لهجې د ,,ژ،، په ځاے د ,,ج،، اواز هم اوباسي ۔ ,,ج،، پښتو کښې خپل تورے او خپل کلمات ئې دي ۔ داسې د ,,گ،، هم خپل کلمات دي چې په هره لهجه کښې شته نو یواځې د ژ او گ تر مېنځه ,,ږ،، ده او د ,,ژ،، خپل اواز هم په هره لهجه کښې شته ۔ هغه کلمې چې په اصل کښې په ,,ژ،، دي او ځینې لهجې ئې په ,,ج،، تلفظ کوي ۔ هغوي به ئې په ,ج، نۀ لیکي ۔ ځکه چې داسې به د ټکي او د پښتو خپل شناخت او وحدت ته نقصان رسي ۔ لکه ژبه به ژبه وي جبه لیکل نۀ دي پکار ۔ ژوند په ,,ژ،، دے ۔ جوند یا جُند لیکل نۀ دي پکار ۔ وریژې ۔ وریجې لیکل نۀ دي پکار ۔ ځینې داسې نورې کلمې دي او خالص د پښتو په ,,ژ،، لیکل پکار دي چې ,ژ، د پښتو خپل مخصوص اواز دے او په یوسفزۍ او په ختېک قندهارۍ دواړو لهجو کښې شته ۔ که د چا په لهجه کښې ددې ځاے ,ج، هم وي ۔ نو د هغوي شمېر ډېر کم دے ۔ باید چې د پښتو په وحدت پسې لاړ شي ۔ او د لیکلو تر حده کم نه کم دغه کلمې په ,,ژ،، لیکي ۔ او ,,ږ،، به یواځې د دوؤ غټو لهجو د ,,ژ،، او گ د اختلاف تر مېنځه د اتحاد د علامت په طور لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library